

תוכן העינים

דברים ממרן ראש הישיבה בעל ה"איילת השחר".....	3
מאמר בענין "יששכר וזבולון" מהגאון המקובל רבי יעקב משה הלל שליט"א.....	6
מאמרי הזוהר הקדוש על חשיבות החזקת התורה.....	9
דברי חז"ל על החזקת התורה.....	30
חשיבות נתינת צדקה באופן כללי.....	33
מאמר מהגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד.....	37
גם הזבולון חייב לעסוק בתורה.....	39
עובדות והנהגות.....	41
עצות להתרים כסף בדרך הנכונה.....	49
הנהגות ממרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א.....	49

דברים ממרן ראש הישיבה בעל ה"איילת השחר"

הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בענין חשיבות החזקת התורה

בגמ' סנהדרין (דף קב) מובא אמר רב נחמן, אחאב שקול היה, ופירש רש"י: בינוני מחצה עוונות ומחצה זכויות, מתקיף לה רב יוסף היתכן מי שכתוב עליו: "רק לא היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני ד' אשר הסתה אותו איזבל אשתו", ותנינא, שבכל יום היתה שוקלת שקלי זהב לעבודת כוכבים, כלומר לשלם לכמרים ומשמשי ע"ז, ואת אמרת "שקול" היה?!

מתרצת הגמ', אחאב וותרן בממונו היה, ומתוך שההנה תלמידי חכמים מנכסיו כיפרו לו מחצה.

ולכאורה הדברים תמוהים, הלוא אחאב היה עובד עבודה זרה, עד כדי ששוקל היה שקלי זהב לפי מדת גופו כמבואר במפרשים, ומה מהני שהיה וותרן בממונו להנות תלמידי חכמים?

מבואר כאן גודל חשיבות החזקת התורה - עד כדי כך גדול כוח החזקת תורה שאפילו אחאב שנאמר עליו: לא היה כאחאב אשר התמכר לעשות רע בעיני ד', נחשב "שקול" והיינו בינוני מחצה עוונות ומחצה זכויות. וזה,

מפני שהקב"ה אוהב תורה, וממילא אוהב מחזיקי תורה.

והדבר דומה, כביכול, למשל של מלך שאהב "מוזיקה", והיה לו מנגן מיוחד שידע נגן. כשהיה המנגן פותח בכינורו היו הניגונים מרננים את לב המלך על גדותיו. ויהי היום, הנגן עשה מעשי גניבה ומרד שאחת דינם למוות, אך אעפ"כ המלך לא עשה לו רע כיון שהיה זקוק למנגן, וכמו שידוע כל זמן שצריכים לגנב מורידים אותו אף מעמוד התליה. אף הקב"ה כביכול - אוהב תורה, וכשאחאב מהנה תלמידי חכמים מנכסיו וגורם בזה לריבוי תורה בישראל, מתכפר לו מחצה עוונות, ונעשה "שקול" כדרגת בינוני. כי התורה זו ה"שירה" שאוהב הקב"ה!

ועל פי זה מבואר מה שמובא בב"ק (דף י"ז ע"א) שלאחאב עשו במותו כבוד ששלשים וששה אלף חלוצי כתף יצאו לפניו. ובתוס' שם כתבו שעשו לו מספר גדול כמבואר במסכת מגילה דף ג', שהיו שם עם רב וכולן ספדו לו. והקשו תוס' הלוא באבוד רשעים רנה וא"כ מדוע עשו לו הספד גדול וכבודבמותו. ותירצו שוודאי לצדיקים שבדור היה

רינה באבוד רשע כאחאב, אך אוהביו ועבדיו הן היו מספידים אותו.

ולכאורה תמוה, הלוא אחאב לא היה רשע, אלא בינוני כמבואר בסנהדרין, אחאב שקול היה ופירש רש"י בינוני, מחצה עוונות ומחצה זכויות, וא"כ מה הקשו תוס' שנאמר עליו באבוד רשעים רינה, הלוא אינו רשע אלא בינוני.

אך לפי הנתבאר לעיל יש לומר כיון שהקב"ה אוהב תורה, ואחאב היה מחזיק תלמידי חכמים, א"כ הקב"ה לא הענישו ונתן לו אפשרות לחזור בתשובה, וכהמלך שצריך למנגן נותן לו חנינה וחיים שיהי' לו אפשרות להמשיך לנגן, וכך אצל אחאב כדי שתיהי' לו אפשרות להמשיך לתמוך בתורה ותלמידי חכמים, שזה השירה שאוהב המלך, ושמה גם עי"ז יחזור בתשובה, ועל סמך זה נקרא בינוני. אולם כל זה בזמן שצריך את הגנב כשהמלך צריך למנגן אך "באבוד רשעים" כשהמנגן כבר זקן או מת, ואין צריכים לו, עתה מגיע זמן לפרוע ענשו על מעשיו הרעים, ולכן הקשו תוס' הא עתה שאחאב מת באבוד רשעים רינה, וכיון שאין צריכים לו, מדוע ספדו לו.

את הדברים הנ"ל אני רגיל להגיד בענין אחאב - אמר מרן ראש הישיבה בעל ה"איילת השחר" שליט"א - אבל - אמר ראש הישיבה שליט"א - אפשר להגיד כך לגבי עוד דבר:

שהנה אמרו חז"ל שבת קיט: כל העונה אמן יש"ר בכל כוחו קורעין לו גזר דינו, ולכאורה הדברים תמוהים איזה מין כוח גדול זה לקרוע גזר דין על ידי עניית אמן יש"ר, אלא כמו המשל הנ"ל: הקב"ה, כביכול, אוהב שירה ושבח שמשבחין לפניו, וכל שירה שהיא לכבודו ומלכותו הקב"ה אוהבה וגם אם נגזר דין קשה על המנגן, מ"מ חוננו הקב"ה ונותן לו חיים כי המלך אוהב מוסיקה! ושירת אמן יש"ר היא מוסיקה ושירה מיוחדת שעליה אחז"ל בברכות שהקב"ה מנענע בראשו ואומר אשרי המלך שכך מקלסין אותו, ולכן קורעין לו גזר דינו, כי מי שמנגן ומשבח המלך צריך לו. ועל דרך זה יש לבאר ענין תיקון מאה ברכות שדוד המלך ע"ה תיקן להם לישראל שיאמרו, ומיד נעצרה המגפה שהיתה באותה שעה, והיינו דאמירת מאה ברכות היא שבח שמשבחים ישראל להקב"ה, והקב"ה שמח ורוצה שמפארים לפניו. לכן נעצרה המגפה. ע"כ.

מאמר בענין "יששכר וזבולון" מהגאון המקובל רבי יעקב משה הלל שליט"א

ראש ישיבת "חברת אהבת שלום"

כתיב (דברים ל"ג י"ח): שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך. ויש לפרש תיבת "בצאתך" בשני אופנים, או הכוונה ביציאה לעשות פרקמטיא, או ביציאה מן העולם הזה. ולפי האופן הראשון יתפרש

הפסוק: שמח זבולון בצאתך, דהיינו, הגם שענין יגיעת הפרנסה הוא בגדר קללת אדם הראשון (בראשית ב י"ט): בזעת אפך תאכל לחם, ואין בה שמחה וסיפוק, מכל מקום כיון שיששכר באהליך, שמקום עסוקו בתורה נקרא על שם זבולון שבעזרתו יששכר לומד, לכן גם העסק בפרנסה שמחה הוא לו לזבולון, כי מעתה עמלו הוא בבחינת למעלה מן השמש, להגדיל תורה ולהאדירה.

ולפי האופן השני יתפרש: שמח זבולון בצאתך, מן העולם הזה, כי כאשר תגיע למחיצתך בעולם האמת, שם כבר תמצא את יששכר באהליך, ותבוא על שכרך כאילו אתה בעצמך עסקת בתורה יומם ולילה וכמ"ש (קהלת ז' י"ב): בצל החכמה בצל הכסף.

והנה ענין יששכר וזבולון המשתתפים זה עם זה, ברוחניות ובגשמיות, בתורה ובממון, ידוע ומפורסם. ומקורו בדברי חז"ל במדרש (במדבר רבה י"ג י"ז) שזבולון יוצא למסחר ומפרנס אף את יששכר היושב ועוסק בתורה יומם ולילה, ונהנים זה משכרו של זה. וז"ל המדרש: למה זכה זבולון להקריב שלישי, לפי שחשב את התורה והרחיב ידיו לפזר ממונו ליששכר כדי שלא יצטרך שבט יששכר לפרנסה, ולא יתבטל מלעסוק בתורה. לפיכך זכה זבולון להיות שותף לתורה, והיה חברו של יששכר, ולכך הקריב אחריו ואחר יהודה, לקיים מ"ש (משלי י"ח ט"ז): מתן אדם ירחיב לו ולפני גדולים ינחנו. קרבנו קערת כסף אחת, בא נשיא זבולון והקריב קרבנו על השותפות שהיה לו עם יששכר אחיו. לפי שהיו זבולון ויששכר שותפים, יששכר היה עוסק בתורה, וזבולון היה עוסק בפרקמטיא. והיה טורח זבולון ונותן לתוך פיו של יששכר וכו'. שלשים ומאה משקלה מזרק אחד וכו', ולכך תלה חשבון הגדול בזבולון לפי שגדול מעשה יותר מן העושה, שלולי זבולון לא היה יששכר יכול לעסוק בתורה וכו'. דבר אחר, קערה, כנגד לחם שהיה מאכילו. מזרק, כנגד היין שהיה משקהו. ולמה היה של כסף, שגם כסף

היה נותן לו לעשות כל צורכו וכו'. שניהם מלאים סולת וגו' זבולון ויששכר שניהם היו נוטלין שכר תורה ביחד, ושניהם היו מתפרנסין ביחד, עכ"ל.

נמצינו למדים שכך רצונו של הקב"ה שיהיו כל ישראל משתתפים זה עם זה בקיום ובשגשוג התורה בעולם. ולכך ברא את העולם מלכתחילה שיתקיים בדרך זו של שותפות יששכר וזבולון, וכמ"ש (ירמיה ל"ג ב"ה): אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, דאפשר לפרש ד"בריתי" דנקט היינו הברית והשותפות שבין יששכר וזבולון, שביחד הם מקיימים העולם בלימוד התורה יומם ולילה, דבלאו הכי, אין הדבר מתאפשר, וכקושיית רשב"י בברכות (דף ל"ה ע"ב).

ומראשית בריאת העולם ניכר ענין זה, שברא הקב"ה זה לעומת זה את השמים - העולמות הרוחניים מחד גיסא, ואת הארץ - העולמות הגשמיים מאידך גיסא, ותלה קיומם זה בזה, באופן שהעליונים צריכים למעשה התחתונים, והתחתונים צריכים לסיוע העליונים. ועוד, שמיד עם תום בריאת שאר הנבראים כולם, ביום השישי ברא הקב"ה את האדם, שהוא כח מאסף לכל המחנות כולם, והוא כולל בתוכו עליונים ותחתונים, שנשמתו נופחה בו מן העליונים מפיו יתברך וגופו עיסה בלולה מן התחתונים כדי שלא תהיה קנאה במעשה בראשית, והוא בכוחותיו המשותפים אלו, מאחד את הכל עליונים ותחתונים ומתקן את הכל.

והנה כל תכלית בריאת העולם היא בשביל ישראל שיעסקו בתורה, וכמו שדרשו חז"ל (בראשית רבה א' ו') על פסוק (בראשית א' א') בראשית ברא אלהים וגו', בשביל התורה, ובשביל ישראל. ומצד אופן בריאת האדם והעולם בשותפות הרוחניות עם הגשמיות וכנ"ל, הרי אי אפשר שיעסקו ישראל בתורה יומם ולילה ללא קיום גשמי, וכפי שאמרו חז"ל (אבות פרק ג' י"ז): "אם אין קמח אין תורה", ולפיכך מוכרח שיהיה מי שיסייע ללומדי התורה בחומריות, כדי שיתפנו מכל ענייני העולם הזה לעסוק בתורה. ולזה קבע ה' אפשרות זו של זבולון המסייע ליששכר שיוכל לעסוק בתורה במנוחה, וכל חפציו וצרכיו תלויים בו. ולפי זה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (אבות פרק ב', ב'): "כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה", היינו דכשאינן בצד העוסק בתורה מי שיעסק במלאכה ויתמוך על ידו, אז סופה בטלה שלא יוכל אדם זה להתמיד בלימודו, וסופו יוכרח לפנות עצמו לעסוק בפרנסת ביתו. ועוד דאף שהמתפרנס מיגיע כפיו חייב לעסוק בתורה, כפי יכולתו תורה זו שהיא לפרקין נקראת "בטלה" לערך תורתו של מי שתורתו אומנותו ועוסק בה יומם ולילה להתגדל בה בשלימות.

ומבואר מהמדרש הנ"ל דבמדבר רבה דמועילה השותפות של יששכר וזבולון לזכות את התומך בחלק תורה בעולם הבא כאילו הוא בעצמו למד, (עיין עוד בפסחים דף נ"ג ע"ב, ובמשלי י"ח ט"ז): "מתן אדם ירחיב לו", כפירוש רש"י שם). וכן כתב בספר בניהו למרן הרי"ח טוב ז"ל (סוף מסכת עוקצין דף רכ"ב בהנד"מ) וז"ל: אמרו רז"ל בצל החכמה בצל הכסף, שהעשיר המחזיק ביד ת"ח יש לו חלק בתורה שלומד הת"ח. שבעולם הבא אומרים לאדם טול שכר מסכתא פלונית ושכר מסכתא פלונית, שכר דברי תורה אלו, ושכר דברי תורה אלו. והוא משיב ואומר מעולם לא למדתי מסכתא זו וזו, ולא למדתי תורה זו. אומרים לו אתה החזקת ביד ת"ח פלוני והוא למד זה וזה, ולכך יש גם לך דברי תורה אלו, וגם אתה "חכם" תתקרי "רבי" תתקרי "בעל תורה" תתקרי, עכ"ל. ועיין רש"י בסוטה (דף כ"א ע"א ד"ה שמעון). ומוכח מהא דנקרא בשם חכם ורבי ובעל תורה שאכן גם בין בתורה לעתיד כהבנת יששכר שתמך בו. וכן איתא בילקוט ראובני הביאו הגאון חיד"א ז"ל במדבר קדמות (מערכת מ' אות ל"ו) וז"ל: מחזיק לת"ח להנותו מנכסיו שיוכל לעסוק בתורה, לעולם הבא אף אם הוא עם הארץ מלמדים אותו, עכ"ל. וגם בעולם הזה נהנה זבולון מזכות תורתו של יששכר, להכניע את יצרו הרע, שהרי רק בכח התורה נכנע היצר הרע, וכמ"ש חז"ל (קידושין ל' ע"ב): בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין, וכמ"ש הרב מופת הדור מהרח"א ז"ל בספרו עץ החיים דמהני ליה למחזיק התורה זכות התורה שלומד הת"ח מיצר הרע. (וכעין שפירש הגאון ר' יהונתן איבשיץ ביערות דבש ח"א דרוש א' את לשון חז"ל: נשים במאי קא זכיין וכו', שהוא מלשון ולא "זכית" שתאמר יציה"מ בלילות, שפירושו ולא ניצחתי. ושאלת הגמרא היתה איך מנצחות הנשים את יציה"ר שלהן כיון שהתורה היא התבלין היחידי לינצל ממנו, ועל זה עונה הגמרא באקרויי בנייהו וכו', שע"י שמחזיקות ידי בעליהם שיעסקו בתורה יש להם חלק זכות בתורתם שעל ידו יוכלו לנצח היציה"ר).

מאמרי הזוהר הקדוש על חשיבות החזקות התורה

בענין חשיבות לימוד הזוהר בשביל לזכך לקדש ולטהר הנשמה: "מי שלא זכה להבין הזוהר אף על פי כן ילמד כי הלשון של הזוהר **מזכך** הנשמה". (אור צדיקים לרבי מאיר פפאריש סימן א' סעיף קטן טז). "למוד ספר הזוהר מרומם על כל לימוד בשגם לא ידע מאי קאמר ואף שיטעה בקריאתו והוא **תקון גדול**". (החיד"א בעבודת הקדוש, מורה באצבע סי' מ"ד). "לימוד ספר הזוהר נשגב מאד לטהר ולקדש הנפש ואפילו אי לא ידע מאי קאמר ושוגה שגיאות הרבה הוא חשוב לפני הקב"ה". (פלא יועץ זוהר אות ז')

ובענין חשיבות לימוד הזוהר כ"ספר מוסר": מרן החזו"א זצ"ל אמר לאחינו הג"ר שמריהו גריינימן זצ"ל: **"אין ספר מוסר כל כך טוב כמו ספר הזוהר!"** ופעם אמר ללמוד זוהר ואף הוא עצמו למד ספר הזוהר עם הג"ר שמריהו זצ"ל - מבנו רבי ברוך שליט"א. (מעשה איש ח"ג עמ' צ"ה) וכע"ז אמר לתלמידו הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל, וכך מספר הגר"ש: פעם באתי לחדרו והתחיל לדבר מגדולת תורתו של הגר"א גם בחכמת הנסתר שאלתיו מי היה רבו של הגר"א בזה והשיב אליהו הנביא זכור לטוב הוא רבי טוב (הג"ר שמואל עקיבא יפה שליזינגר שליט"א אב"ד טרסבורג היה נוכח באותו מעמד) ואז הוסיף שאילו ידעו החסידים בדורו של הגר"א מכותו הגדול בחכמה זו לא היה פירוד כל כך בין הכתות. שאלתיו גם כן אודות לימוד בזוהר הק' **למי שלא הגיע לחכמה זו?** והשיב: "למען הלימוד אסור אבל למען יראת אלוקים **מותר ומצוה גדולה היא כי אין לך מאמרי חז"ל שמלהיבים כל כך כמו מאמרי הזוהר הק'!!!!**" (מעשה איש ח"ד עמ' צ"ג, במחיצת החזו"א עמ' 130) נאמנים עלינו דברי הגאון הצדיק רבי שלמה בלוך זצ"ל בשם רבו מרן החפץ חיים זצ"ל שקבע שעל לימוד ספר הזוהר אין כל הגבלה כי רובו מדרשים והיה החפץ חיים מעורר את כולם שילמדו כל שבת את הזוהר הק' של אותה פרשה ואפילו **לבחורים** עכ"ל. (הוספות בנין יוסף על היסוד יוסף אות יג') כלת הבן איש חי: **מזמן אשר הציץ זרח אור יקרות של שני מאורות הגדולים ספר התקונים וספר הזוהר קימו וקבלו היהודים קהל עדת ישראל להחזיק בלימוד הקדוש של התיקונים והזוהר יחיד ורבים מנער ועד זקן** והגם דאין לאל ידם להשיג ולהבין סוד אמרות טהורת שבספרים הקדושים האלה אף על פי כן שותים בצמא את דבריהם ומתלהבין בקריאתן **מאד מאד** (הבן איש חי בהקדמת התיקונים בניהו) וכ"כ החיד"א: "למוד ספר הזוהר **מרום על כל לימוד** בשגם לא ידע מאי קאמר ואף שיטעה בקריאתו והוא תקון גדול לנשמה (מורה באצבע אות מד) ובספר הקדוש סור מרע ועשה טוב (דף כ"ז) כתב זה לשונו: "תדבק נפשך בספרי יראים שתראה בכל עת חיובר לבורא כל עולמים ובפרט בספר הזוהר שהוא **עקר כל ספרי מוסר** והוא ילהב לך שלהבת אש לעבודה התמימה, ספר הזוהר הוא המפתח והוא הסוגר". עכ"ל. "ספר הזוהר הוא מקור לכל ספרי יראים וממנו נובעים כל המוסרים ואהבת השם התמימה". (הגה"ק בעל העטרת צבי, הובא בספר "אור הזוהר" עמ' 275). וביסוד ושו"ש העבודה (בהקדמה לשער הכולל) זצ"ל: "ומודעת זאת בכל הארץ שהמאמרים של ספר הזוהר הקדוש והתיקונים, המדברים מענינים הנ"ל (עניני מוסר ותוכחה) הלא המה תועלת עצום עושה דברו לפנינו מקול הקריאה להישיר דרך ולפנות ער"ב ערבות לבב אנוש, יסד אר"ש על מכוני התמדת הלימוד וכונת התפלה ועצם השתדלות קיום המצוות. וזאת תורת הקנאות, קנה המדה, מדות ישרות יותר מכל ספרי מוסר ותוכחה. ומה גם שאף קדושת לשונו תעלה מרפא ארוכה, להיות לו סגולה לתקון הנשמה אף כי לא יבין לשון ערכה". עכ"ל. מספר רבי מרדכי פינסקי שליט"א על סבו רבי אליהו לופיאן זצ"ל: היה זמן ששמעתי אותו בכל יום אחה"צ לומד זוהר הקדוש בענימות קולו והתלהבות גדולה! (לב אליהו בהקדמה עמ' 75).

א' תא חזי כתיב ולזבולון אמר שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך מלמד דאשתתפו כחדא - דא נפק ואגח קרבא ודא יתיב ולעי באורייתא - ודא יהיב חולקא לדא - ודא יהיב חולקא לדא - וכו' לאתברכא זבולון מיששכר דברכתא דאורייתא היא ברכתא דכלא. (בהעלותך ק"נ ע"א).

א' תרגום: בוא וראה, כתוב ולזבולון אמר שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך, מלמד שנשתתפו יחד, זה יצא ועשה מלחמה, וזה יושב ועוסק בתורה, וזה נתן חלק לזה, משללו, וזה נתן חלק לזה, מתורתו. וכו' שיתברך זבולון ויששכר כי הברכה שבתורה היא ברכת כל. (בהעלותך ק"נ ע"א).

פירושים:

1 נחלקו הפוסקים אם זבולון נוטל שכרו ישר מאוצרו הגדול של הקב"ה, או מתוך שכרו של הלומד, ובספר ברכת אברהם (אלברט, ח"ה עמ' רצב) רוצה להוכיח מדברי זוהר אלו שכתב "ודא יהיב חולקא לדא ודא יהיב חולקא לדא" וכן מש"כ "ויששכר חולקיה באורייתא ויהיב זבולון חולקא דאורייתא ודאי" שזבולון כן נוטל שכרו מתוך שכרו של הלומד.

2 חזינן מדברי זוהר אלו שהסיבה שזבולון הצליח כשהיה יוצא למלחמות להציל את ישראל מידי צר, הוא מפני שיששכר ישב ולמד זכותו עמדה לחייליו של זבולון. וכ"כ בגמ' סנהדרין (מט:): דאמר רבי אבא בר כהנא אלמלא דוד לא עשה יואב מלחמה ואלמלא יואב לא עסק דוד בתורה. וברש"י: "אילמלא דוד שהיה עוסק בתורה לא עשה יואב מלחמה אבל זכותו של דוד עומדת לו ליואב במלחמותיו של דוד".

3 מקשה הגאון רבי חיים משה אלעזרי צ"ל (שימש כאב"ד קנטון, אה"יא, מתלמידי ישיבות "חברון ו"סלבודקה" וזכה לשמש את הסבא מסלבודקה, והוא דולה ומשקה מתורתו רבות בספריו. מח"ס "שבילי חיים" ו"מסילות חיים" ג"ח "נתיבי חיים" ה"ח, "טהרת חיים" "דרכי חיים") ע"ד זוהר אלו וז"ל: "לכאורה, כיצד אפשר להשוות את החלקים של זבולון ויששכר, הרי זבולון נתן לו חלק בעוה"ז, ואם נאמר שזבולון יקבל חלקו בעוה"ב אין זו שותפות הדומה אחת להשני". ונאמר, שבאמת נתן לו יששכר לזבולן את חלקו בתורה בעוה"ז, כלומר, כאשר זבולן תומך ביששכר שיתפרנס, בזה מגיע לדרגת יששכר ממש והוא נהנה מזה הנאות ממשיות וכמו ההנאות של לימוד התורה וכמש"כ "פקודי ה' ישרים משמחי לב", נמצא, שזבולן נהנה מחלקו בעוה"ז וכמו יששכר. עכ"ל. (נתיבי חיים ח"ה עמ' תשנו. הספר מעטר בהסכמותיהם של הגר"מ פיינשטיין זצ"ל והגר"י סרגא זצ"ל)

ב ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם וגו' ר' יוסי אמר שכל טוב דא אילנא דחיי דאיהו שכל טוב בלא רע כלל - ועל דלא שריא ביה רע איהו שכל טוב בלא רע - לכל עושיהם אלין חסדי דוד הנאמנים תמכין אורייתא ואינון דתמכין אורייתא כביכול אינון עבדין כל אינון דלעאן באורייתא לית בהו עשי' בעוד דלעאן בה אינון דתמכין לון אית בהו עשי' ובחילא דא כתיב תהלתו עומדת לעד וקיימא כורסייא על קיומיה כדקא יאות. (הקדמת זוהר ח' ע"א).

ב תרגום: ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם וגו'. ר' יוסי אמר, שכל טוב, זהו עץ החיים, שהוא שכל טוב בלא רע כלל, ובשביל שאין רע שורה בו, הוא שכל טוב בלי רע. לכל עושיהם, אלו הם חסדי דוד הנאמנים,

מחזיקי התורה. ואלו המחזיקים את התורה הם כביכול העושים אותה. כל אלו העוסקים בתורה, אין בהם עשיה בעוד שהם עוסקים בה, אבל אלו שמחזיקים אותה, יש בהם עשיה. ובכח זה מתקיים הכתוב, תהלתו עומדת לעד. והכסא עומד על קיומו כראוי. (הקדמת זוהר ח' ע"א)

פירושים:

1) כתב ה"מאור עינים" (ישמח לב, ליקוטים, עמ' תל"ח, ד"ה קח משענתי בידך) וז"ל: "לכן אמרו ישראל נעשה ונשמע, ר"ל תחלה "נעשה התמכין" דאורייתא שבהם בחי' עשיה, כאמור בזוהר שכל טוב לכל עושיהם אינו תמכין דאורייתא חסדי דוד הנאמנים עי"ש, ואח"כ "ונשמע", עיי"ש.

2) כתב הגה"ק רבי יוסף מאיר מספינקא זצ"ל (אמרי יוסף פר' תולדות עה"פ ויאמר יעקב אל אביו וגו') וז"ל: "אכן נ"ל לבאר הפסוקים על פי מה שכתוב בס' אמרי נועם (ד"ה א"י מה זה מהרת) אשר עשו הרשע הטעה את יצחק אביו באמרו אף שהוא עצמו אינו לומד אבל הוא מן תמכין אורייתא עיי"ש באורך. ולכן יצחק אבינו ע"ה אהב אותו יותר מיעקב אף שידע כי יעקב אבינו ע"ה יושב ועוסק בתורה יומם ולילה כי התמכין דאורייתא הם גדולים יותר מן העוסקים בתורה כמ"ש בזוה"ק (בהקדמה ח.). לכל עושיהם אליו חסדי דוד הנאמנים תמכין דאורייתא ואינו תמכין אורייתא כביכול אינו עבדין כל אינו דלעאן באורייתא לית בהו עשיה בעוד דלעאן בה אינו דתמכין לון אית בהו עשיה כו' עיי"ש.

3) כותב בספר "מרגליות הזוהר" (ח"א עמ' כ"ה) וז"ל: הדבר מבהיל שהרי משמעות דברי הזה"ק דאין זוכין לשכל טוב וצלול (מסטר דעץ החיים) אלא ע"י מעשה דהיינו ע"י תמיכה בת"ח, ומי שלא תומך בת"ח אף שהוא עוסק בתורה, חסר לו המעשה, וא"כ עולם הפוך ראיתי - הת"ח שעוסקים ויגיעים בתורה לא יזכו לשכל טוב, והעשירים שתומכים בהם יזכו לשכל טוב, ומה יעשו הת"ח העניים ויזכו גם הם לשכל טוב? והנראה בזה דתמכין אורייתא אינו דוקא בכסף, דמצינו בסנהדרין צט: דהמלמד חברו תורה כאילו עשאו ומבואר דגם זה נקרא תמכין אורייתא, והסברא פשוטה, דאם הנותן לשני כסף כדי שיוכל ללמוד בשלוח נחשב עושה תורה, ק"ו המלמד תורה נחשב עושה תורה. ובזה יובן המשך דברי הזה"ק דמספר על רשב"י שלמד בליל שבועות כדי להכין הכלה לחופתה והכין לה התכשיטין ע"י לימוד כ"ד ספרים ומדרשות הפס' וסודות החכמה וכל העושים כן נקראים בני החופה, ומבואר דלא מיבעיא המלמד תורה לחבירו נקרא עושה תורה, אלא אפי' הלומד לעצמו רק עושה כן למען תיקון

השכינה, כגון בליל שבועות שצריכה שיקשטו לחופתה בקה"ת בבקר, נחשב "עושיהם" וזוכה לשכל טוב, ובמו שמסיים שהקב"ה מברך להם בע' ברכות ועטרות, ונראה דהיינו שיזכו לע' פנים דתורה דהוא הוא השכל הטוב. ולפי דרכנו למדנו מכאן שלא ישתמט אדם מללמד תורה לאנשים פשוטים או לנערים צעירים באומרו שאינם לפי רמת לימודו, דאדרבה ע"י שילמד תורה יזכה לשכל טוב וכ"א צריך להיות תומך תורה או בגופו או בממו, ורק מי שלומד לשם תיקון השכינה (ויודע מה צריך ללמוד עבורה בהתחלפות הזמנים) פטור מללמד את הנמוכים מדרגתו דהוא עסוק עם השכינה הק'. ופשוט שלפי גודל המעשה כך גודל השכל טוב, דמי שנותן כמה פרוטות בקופת צדקה של ת"ח לא יזכה לשכל טוב של מי שנותן בכל חדש מעשר כספים לת"ח (בלי לחפש היתרים של קניית ספרים או קלטות או גמ"ח כלים וכיו"ב שראוי לעשותם מהחומש ולא מהמעשר ואכ"מ. עכ"פ בכלל תמכין אורייתא ספק גדול אם יחשב, אא"כ קונה לביהמ"ד ספר לאמיתה של תורה שחסר שם והת"ח מעיינים בו ומאיר את עיניהם בזכותו. ודו"ה. וכן אינו דומה מי שעונה לפעמים לשאלות של צעירים ממנו למי שמלמד בקביעות ומעמיד תלמידים. ועי' לקו"מ י"ז וד"ל)

4) כתב הגאון רבי חיים פאלג'י זצ"ל על דברי זוהר אלו וז"ל (צדקה לחיים בהוספות אות קפ"ה): "ונראה לגמר הטעם לזה כי המחזיקים ביד לומדי תורה נקראים שכל טוב כו' על פי מה שאמרו בהקדמת התיקונים (ד"ב ע"א) על פסוק תחת שלש רגזה הארץ כו' ובהוא שעתא רגזה שכינתא הדא הוא דכתיב תחת עבד כי ימלוך ושפחה כי תירש גבירתה ואוף הכי איהו רגזה יתיר על נבל כי ישבע לחם דאתמר ביה לכו לחמו בלחמי דאיהו קמצן נבל בממוניה נבל שמיה דלאו איהו נדיב ולאו איהו מזרעא דאבהן דאתמר עלייהו נדיבי עמים נאספו דהא קמצן איהו עני הדעת בתר דלא עביד טיבו למארי תורה למהוי מחזיק בידיהו ואורייתא בלא פקודא לאו איהו תורת ה' מארי תורה מסטרא עמודא דאמצעיתא כו'. ע"ש. הרי לך דמי שאינו מחזיק ביד לומדי תורה נקרא עני הדעת וממילא דהמחזיק ביד לומדי תורה איהו שכל טוב". ועיי"ש בדבריו הקדושים שמאריך לבאר מהו טעם הדבר שהמחזיק ביד לומדי תורה איהו "שכל טוב", ואילו מי שלא מחזיק יש לו נפש פגומה ר"ל. עיי"ש ותרווה נחת.

ג) שאל ואמר וכו' אמאי אקדים בברכאן - זבולון ליששכר תדיר והא יששכר אשתדלותיה באורייתא ואורייתא אקדים בכל אתר - וכו' אלא זבולון זכה על דאפיק פתא מפומיה ויהיב לפומיה דיששכר בג"כ אקדים ליה בברכאן - מהכא אוליפנא מאן דסעיד למריה דאורייתא נטיל

ברכאן מעילא ותתא ולא עוד אלא דזכי תרי פתורא מה דלא זכי בן נשא אחרא - זכי לעותרא דיתברך בהאי עלמא וזכי למהוי ליה חולקא בעלמא דאתי הא דכתיב זבולון לחוף ימים ישכון וגו' לחוף ימים בעלמא דין לחוף אניות בעלמא ראתי כד"א שם אניות יהלכון וגו' דתמן הוא נגידו דעלמא דאתי. (יוחי רמ"ב ע"א).

ג' תרגום: שאל ואמר וכו', למה הקדים תמיד בברכות את זבולון לפני יששכר, והרי יששכר עסק בתורה והתורה מקדימים בכל מקום וכו' אלא זבולון זכה משום שהוציא לחם מפיו ונתן לפיו של יששכר, משום זה, הקדים אותו לפני יששכר בברכות. מכאן למדנו מי שמפרנס לבעל תורה מקבל ברכות ממעלה ומטה. ולא עוד אלא שזוכה לשני שלחנות, מה שאינו זוכה אדם אחר, הוא זוכה לעושר שיתברך בעולם הזה, וזוכה שיהיה לו חלק בעולם הבא. ז"ש זבולון לחוף ימים ישכון וגו'. כיון שכתוב לחוף ימים, למה כתוב עוד לחוף אניות. אלא לחוף ימים, הוא בעולם הזה, ולחוף אניות הוא בעולם הבא. כש"א שם אניות יהלכון, כי שם השפע של עולם הבא. (יוחי רמ"ב ע"א).

פירושים:

1) כתב הגה"צ המפורסם רבי שכנא זאהן זצ"ל תלמידו של מרן ר' ברוך בער ה"ברכת שמואל" זצ"ל (ספר הזוהר עם פירוש "חמדת הזוהר" פרשת יוחי עמ' ע') וז"ל: הנה בזוהר הק' על אתר מבאר אלמה מצינו בי ברכת זבולון קודם ליששכר הן בברכות יעקב אבינו ע"ה והן בברכות משה רבינו ע"ה. דמקשה

הזוהר הלא יששכר הוא העמל בתורה וכמו שאמרו חז"ל הק' ת"ח עצמן עין לא ראתה וגו' ומתרץ הזוהר דכיון דזבולון לוקח מפיו ונותן לתוך פיו של יששכר ע"כ זוכה שיתברך מלמעלה ומלמטה. ונחל ב' עולמות וזוכה לשתישולחנות. והלא אמרו לאו כל אדם זוכה לשתי שולחנות. אבל זבולון כן זוכה לשתי שולחנות.

ויש להבין תירוץ של הזוהר הק'. ונראה בעה"ת דגילה לנו הזוהר הקדוש דישנם ב' מיני זבולון - א' הגביר שיש לו ממון לרוב ונותן מהונו לת"ח על זה אמרו ת"ח עצמן עין לא ראתה וגו'. ב' זבולון שאינו בעל הממון אבל הוא מקמץ מפיו - וממה שצריך לעצמו הוא מצמצם ונותן לתוך פיו של יששכר, זבולון כזה עוד מוקדם מיששכר [זוהו מ"ש הזהר דכיון דזבולון לוקח מפיו ונותן לתוך פיו של יששכר ע"כ זוכה שיתברך מלמעלה ומלמטה וכו'] - תומך יששכר במסירות נפש גם זה נחשב כעמל בתורה דענין עמל

היינו שמשתדל בכל כחו. וזבולון כזה ג"כ משתדל בכל כחו ושוה ליששכר
ובאיזה נקודות עוד יותר.

עוד י"ל בזה כמשל המדרש עם המלך שבא בנו יחידו מבית הספר - ביקש
לאכול ונתן לו - אמר לאביו איני רוצה כ"א ממה שבתוך פיך - מה עשה
לקח מתוך פיו ונתן לו - היינו החיבה יתירה נודעת מן המלך אל בנו יחידו
בזה. כמו"כ י"ל בכאן - הלוקח מתוך פיו ונותן לתוך פיו של יששכר היינו
באופן אהבה יתירה [וגם ענין של מסירת נפש הוא] זהו מדרגה אחרת
לגמרי וי"ל דב' הדברים מכוונים בכאן. מדרגת זבולון כזה גבוה מעל גבוה
ומוקדם הוא גם ליששכר. עכ"ד.

2) הנה דברי זוהר אלו שגדול זבולון מיששכר הם נסתרים לכאן ממש"כ
במסכת ברכות (דף ל"ד ע"ב) אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן כל
הנביאים לא נתבאו אלא לעושה פרגמטיא לתלמידי חכמים ומהנה
תלמידי חכמים מנכסיו וכו', אבל תלמידי חכמים עצמו עין לא ראתה אלקים
זולתך (ישעיה סד ג) עד כאן דברי הגמרא, הרי מבואר דבחינת ומעלת
התלמיד חכם גדולה פי כמה על מעלת המחזיק, עד שאין כח בשכל האדם
להשיג ערכו ושכרו ועין לא ראתה וגו', ולפי זה למה מקדימו הכתוב לזבולון
לפני יששכר?. וכותב רשכבה"ג מרן הגאון הקדוש רבי יואל מסאטמר זצ"ל
(דברי יואל יוחי תקלה. - תקלט:), וראה עוד מהלך על קושיא עצומה זו
בדברי יואל וירא תמג): וז"ל: אלא כי הנה יששכר ירמוז לתלמיד חכם
העוסק בתורה, והוא אינו יכול להגיע מיד לבחינת תורה לשמה, שעל כן
התירו חז"ל להתחיל בלימוד שלא לשמה דאי אפשר שיתחיל תיכף לשמה,
מה שאין כן זבולון דאף כל זמן שהתלמיד חכם לומד עדיין שלא לשמה,
כבר יש לו השכר של תורה לשמה, אם כן הרי הוא מגיע לשכרו מוקדם
ליששכר, לכן הקדימו הכתוב "שמח זבולון בצאתך" - שתיכף ביציאתך
להחזיק ידי תלמידי חכמים כבר יש לך חלקך, - "ויששכר באוהלך" - רק
לאחר כך כנ"ל, וגם בפשטות יוכל המחזיק להשיג בחיגת לשמה יותר
מהעוסק בתורה, דהנה אמרו רז"ל (סוכה נ"ב ע"א) כל הגדול מחבירו יצרו
גדול ממנו, ואמרו רז"ל שמניח היצר הרע כל העולם ומתגרה בתלמידי
חכמים יותר מכולן, אם כן העוסק כמורה מתגבר עליו היצר הרע ביותר,
לכן קשה לו להגיע לבחינת לשמה, מה שאין כן המחזיק אינו מתגבר עליו
היצר הרע כל כך, לכן בניקל לו יותר להגיע לידי לשמה, והבן. עכ"ל. וראה
מש"כ בספר "בית יצחק" (וינברגר, ח"ב עמ' שנט) וז"ל: הכתוב תהלים
קייט קסה "שלום רב לאוהבי תורתך" (תהילים קייט, קסה) לומדי תורתך

לא נאמר, אלא "אוהבי תורתך", היינו המחזיקים שגם להם יהיה שלום רב, ושכרו גדול יותר מהלומד תורה. עכ"ל.

3) אמר הכותב: ולי נראה לתרץ לפי מש"כ החתם סופר זצ"ל (בספרו תודת משה מהדורא תנינא פרשת ויחי ד"ה ישימך) וז"ל: ונראה לי דהנה בהמשכן עמד השלחן לפני המנורה, וידוע שהשלחן היה מרמז על העושר ומנורה על התורה, ובכל זה הוקדם השלחן והוא לרמז שהעשיר שהוא מחזיק לומדי התורה שכרו גדול מהלומד תורה, כי התורה היא מתוקה ונעימה מצוף דבש והלומד נהנה ממנה ומשמח את עצמו בה, מה שאין כן המחזיק לומדי תורה אין לו מאומה מן המתיקות וכונתו רק לשם שמים עכ"ל. ולפי"ז אולי בזה גדול שכרו של זבולון, בזה שיששכר נוטל גם הנאה בעוה"ז משא"כ זבולון. (וישל"ע בדברי החת"ס מדבריו הידועים של ה"אגלי טל" בהקדמתו בענין ההנאה מלימוד התורה).

4) כתב הגאון רבי יחזקאל ראטה שליט"א (עמק שמעתתא בהקדמה): דייק אאמ"ו שליט"א מלשון הזוהר שכתב "דאפיק פתא מפומיה" דר"ל דהוציא ממש הלחם מפיו שעדיין היה הוא צריך לו ונתנו ליששכר, לפיכך זכותו גדול כל כך.

ה) כתב הח"ח על דברי זוהר זה שמבואר שזבולון זוכה לברכות כ"כ גדולות וכו' (שמירת הלשון פ"ה): ובזה יש לפרש מה דאמר הכתוב שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך, פי' אף שאין מדרך הסוחר לשמוח בעת צאתו מביתו לסחורה רק אחר ביאתו לביתו פן לא יצליחנו הקב"ה ויהיה עמלו לריק, ובפרט כשמפליג על הים שהוא ג"כ מקום סכנה, לכך אמר משה רבנו ע"ה אתה זבולון תוכל לשמוח בצאתך להפליג בספינה (כפרש"י שם) כי יששכר יושב באהליך, אשר יחדת לו לתורה ולתעודה א"כ בודאי יצליחך הקב"ה וכמ"ש הזוה"ק. עכ"ד.

ד) מאן דלעי באורייתא ולית מאן דסמיך ליה ולא אשתכח מאן דאטיל מלאי לכיסיה לאתתקפא - ע"ד אורייתא קא משתכחא בכל דרא ודרא ואתחלש תוקפא דאורייתא כל יומא ויומא בגין דלית לון לאינון דלעאן בה על מה דסמכין - ומלכו חייבא אתתקף בכל יומא ויומא - תא חזי כמה גרים חובא דא ובגין דלית מאן דאסמיך לאורייתא כדקא יאות אינון סמכין חלשין וגרמיין לאתתקפא להווא דלית ליה שוקין ורגליין לקיימא עלייהו - (הוא הנחש).

פתח ואמר ויאמר ה' אלקים אל הנחש וכו' על גחונך תלך מאי על גחונך תלך דאתברו סמכין דיליה וקציצי רגלני ולית ליה על מה דקאים - כד ישראל לא בעאן לסמכא ליה לאורייתא אינון יהבין ליה (לנחש) סמכין ושוקין לקיימא ולאדתקפא בהו - תא חזי כמה עקימו וחכימו אתחכם בההוא ליליא (כאשר ויאבק איש עמו) ההוא דרכיב נחש לקבליה דיעקב - דהא איהו הוה ידע דכתיב הקול קול יעקב וגו' ואי פסק קלא דיעקב כדין והידיים ידי עשו - בג"כ אסתכל לכל סטרין לאבאשא ליה ליעקב ולאפסקא קליה - וחמא ליה תקיף בכלא - וכו' וחמא תוקפא דאורייתא ואתתקף בכלא כדין וירא כי לא יכול לו מה עבד מיד ויגע בכף ירכו - דאתחכם לקבליה אמר כיון דאתברו סמכין דאורייתא מיד אורייתא לא אתתקף וכדין יתקיים מה דאמר אבוהון הקול קול יעקב והידיים ידי עשו וכו' ובדא אתחכם לקבליה דיעקב וכו' וכד חמי יעקב הכי כד סליק צפרא אתקיף ביה ואתגבר עליה עד דאיהו בריך ליה ואודי ליה על אינון ברכאן וא"ל לא יעקב יאמר וגו' כי אם ישראל לאו יעקב בעקימו אלא בגאותא ותוקפא דלית מאן דיכיל לך. (וישלח קע"א ע"א)

ד} תרגום: מי שלומד בתורה, ואין מי שיתמוך בו, ולא נמצא מי שיטיל כסף לתוך כיסו, לחזקו, על זה נשכח התורה בכל דור ודור, ונחלש כחה של התורה בכל יום ויום, כי אין להם להעוסקים בתורה על מה שיסמכו. ומלכות הרשעה מתגברת בכל יום ויום. בוא וראה כמה גרם חטא הזה, ומשום שאין מי שיסמוך את התורה כראוי, נעשו הסומכים חלשים, וגורמים שיתגבר אותו שאין לו שוקים ורגלים לעמוד עליהם. שהוא נחש הקדמוני.

פתח ואמר, ויאמר ה' אלקים וגו' על גחונך תלך. מהו על גחונך תלך? ומשיב כי נשברו הסומכים שלו ונקצצו רגליו, ואין לו על מה שיעמוד. כך ישראל אם אינם רוצים לסמוך את התורה, דהיינו לפרנס תלמידי חכמים העוסקים בתורה, הם נותנים לנחש סומכים ושוקים לעמוד ולהתחזק בהם. בוא וראה, כמה מרמה וערמה התחכם באותה הלילה, אותו הרוכב על הנחש, כנגד יעקב. כי הוא היה יודע שכתוב הקול קול יעקב והידיים ידי עשו, שאם נפסק קולו של יעקב, דהיינו קול תורה, אז הידיים ידי עשו, משום זה הסתכל לכל הצדדים להרע ליעקב ולהפסיק קול תורתו. וראה אותו חזק בכל הבחינות. מה עשה, מיד, ויגע בכף ירכו, דהיינו בתומכי התורה, שנתחכם כנגדו, אמר, כי שנשברו תומכי התורה, מיד לא תוכל התורה להתחזק עוד, ואז יתקיים מה שאמר אביהם, הקול קול יעקב והידיים ידי עשו. וכו' ובזה נתחכם כנגד יעקב, וכו' וכאשר ראה יעקב את זה, כשעלה השחר התקיף אותו ונתגבר עליו, עד שהוא ברך אותו והודה לו על

הברכות, ואמר לו, לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, דהיינו לא יעקב, שירה מרמה, כמ"ש ויעקבני זה פ': עמים, כי אם ישראל, דהיינו בגאון וגבורה שאין מי שיוכל לך, כי השם ישראל יורה שררה וגאון. (וישלח קע"א ע"א)

פירושים:

1) כתב על דברי זוהר אלו הגאון הקדוש רבי יצחק אלפיי זצ"ל מגדולי הרבנים בארם צובא "חאלב" (יאיר נתיב עמ' פ"ו) ז"ל: והרי לך כמה צער גורמין אלו הממונים הצרי עין בפרנסת הת"ח והוגי תורת אל, להם ולבני דורם ולכללות עם ישראל ולשכינת עוזנו באורך הגלות ח"ו, ולכן גם ענוש יענשו מן השמים בגלגולים שונים לשלם לכל אחד ואחד מהניזק את הנזק והגזילות והחמס והצערים שגרמו להם לאביונים והצנועים והת"ח ולכל בני דורם כאשר ישיתו עליהם הבה"צ (הבית הדין הצדק) העליון מעונשים קשים בגלגולים בעוה"ז מלבד המעותד להם מדינים קשין בעולמות העליונים ובדיני שמים. וזה הפרי שהיו אוצרים הממון לזמנים שונים ולא החיו בו נפשות עשוקים ואביונים במהרה!

[ראה מה שכתב ה"חפץ חיים" (תורה אור פרק י"א) ז"ל: והנה מעולם תמהתי על כמה תלמידי חכמים אשר נתן השם להם דעת רחבה ופירשו עצמן מלימוד תורה לעיני דרך ארץ אחר כך התבוננתי שאין עליהם אשם כל כך כי אם האשם הוא על הגבירים ובעלי הבתים שאין מחזיקים אותם ע"ל. ועוד ראה מה שכתב ה"חמדת ימים" (ח"ב חנוכה, פרק ג' אות י"ט) ז"ל: "ואני הגבר ראה בעני עמי ישראל כמה וכמה אשר מקטנותם ומנעוריהם עסקו בתורה ועשו והצליחו, וכשהגיעו למבחר זמנם שהיה ראוי שיפוצו מעינותיהם חוצה בעת שהגיעו עצי תבונתם להוציא פירות אז פתע פתאום בא שברם ויבש המעין ונקצץ האילן כי הכריחים החוסר כל לפרוש מן התורה כי בקשו אוכל למו וישיבו את נפשם, ובראותם כי יד החוסר כל הולכת הולך וקשה עליהם גם הם נאנחו ושובו אחור מן התורה ונזרו מאחר אלהינו, רחמנא ליצלן מעונשא דילהון, כי באמת אם מנהיגי הקהל וראשיהם הם נענשים כשאינם משתדלים על התנוקות שילמדו כל שכן וכל שכן שיענשו כשלא תחוס עינם על אלה". ע"ל. כתב הכתב סופר (עה"פ "נרפים אתם נרפים ע"כ אתם אומרים נלכה נזבחה לה" - שמות ה' י"ז) ז"ל: כן דרך עמי הארץ המבזים בתורה ואין רוצים בקיומה, אומרים כי התלמידי חכמים העוסקים באורייתא יושבי אוהל תורה אין כוונתם לשם שמים, רק כי נרפים הם מלעסוק במסחר ולילך למרחקים, לכן עוסקים בתורה כדי שיחזיקו אותם ויתפרנסו בקל, עכ"ד. וכתב ע"ז בספר "והאר ענינו" (ח"ו עמ' 50) על דברי הכתב סופר אלו: **"ונראים הדברים כאילו נכתבו בדורנו!"**]

2) בספר "בעל שם טוב" (פר' וישלח אות ה', והובא בספר "דגל מחנה אפרים" פר' צו) כותב על דברי זוהר אלו משל מרבנו ה"בעל שם טוב" הקדוש זצ"ל: משל למלך שעשה מלחמה ויש לו חיילות רבים, יש מהם הולכי רגלים ויש מהם רוכבי סוסים, ודרך המלחמה הוא שאותם הולכי רגלים הם עומדים בקשרי המלחמה מקושרים ומשולבים אחד אל אחד

ולא יסורו כי מקושרים הם יחד כטבעות ברזל והם העומדים בעומק המלחמה שאי אפשר להם לברוח אנא ואנא, והרוכבי סוסים אף שהם גם כן במלחמה, כשבא עליהם המלחמה בחזקה הם בורחים בסוסייהם ואין מוסרים נפשם, אבל ההולכי רגלים הם מוסרים נפשם במלחמה בשביל כבוד המלך. וכשהשם יתברך עוזר להם שמנצחין במלחמה אזי באים הרוכבים ובוזזים השלל כי יש להם סוסים כאשר יוכלו שאת, ונותנים עליהם משא, אבל ההולכי רגלים אינם לוקחין מהשלל רק מעט מזעיר לחם ומים בכדי להחיות את נפשם על יום אחד על כל פנים, כי כבד עליהם המשא טורח כובד השלל ודי לו בשלל נפשו, ובוטח הוא הלא כלנו עובדים מלך אחד בעד כבודו הרמה וכשיחסר לו אינה דבר בשעת השלום יתן לי הרוכב מהשלל הרב שלקח הוא, כי מלך אחד אנחנו עובדים ובוודאי יש לנו חלק בזה השלל יותר מהם, כי אנחנו הגורמים בעזרת השם יתברך ניצוח המלחמה במסירות נפשינו, והם אינם עושים כן ואינם רוצים ליתן להם משללם אף מזון סעודה אחת באמרם שהם עצמם גרמו ניצוח המלחמה.

והנמשל מובן כי אנשי הצורה והעבודה הם דוגמת הרגלים, הם המוסרים נפשם תמיד על כבוד המלך מלכו של עולם והם שמנצחים המלחמה להשבית כל המקטריגים והמסטינים הקמים עליהם ורוצים למנוע השפע מן העולם ועל ידם יורד השפע לעולם, והרוכבים הם אנשי החומר אשר רוכבים על סוסים גדולים וטובים, הם המזלות שלהם ובשעת ניצוח המלחמה והשפע בא לעולם הם חוטפים הרבה שפע ואנשי הצורה די להם בסיפוק יום יום כדרך התורה והבטחון, ודי להם בניצוח המלחמה שכבוד המלך נתגדל ודעתם שאנשי החומר בוודאי יספיקו להם די צרכם כי הם באמת העיקר, והם לא כן ידמו ואינם רוצים ליתן להם כלום, ואומרים לנו המים והשפע וא' והם חוטפים את השפע וכו' עד אשר יעורר עצמו המלך בחסדו הגדול ולהסתכל על עובדיו ועל מעבדיו, ואז בוודאי יתן לכם השם בחסדו הגדול כל טוב וירויח לכם כי הוא היודע באמת שבכם תלוי הניצוח ולכם ראוי השלל והשפע לבא בראשונה.

3) כתב על דברי זוהר אלו הגאון רבי חיים פאלאג'י זצ"ל (תוכחת חיים ח"א פר' ויגש, עמ' קפ, ד"ה גם) וז"ל: הרי לך בפירוש בדברי הזוהר הקדוש כמה גורם חטא זה של מי שאינו מחזיק ביד הת"ח שגורם לתת כח וגבורה לאומות העולם, דמלכו חייבא, אתתקף בכל יומא, ואז הידים ידי עשו, כיון דאין מי שיחזיק לת"ח, ליכא לימוד, שיהיה הקול קול יעקב בלימוד תורה, ואז גורם שהידיים ידי עשו, ויהיה נוצח במלחמה. אבל כשיש

בישראל מחזיקים לת"ח, כשבת זבולון שהיה מחזיק ליששכר, ואז מתקיים קרא כדכתיב, הקול קול יעקב בלימוד תורה, אז אין הידים ידי עשו. ונוצחים במלחמה, אפילו לא יהיו מתכוונים, בלא לב ולב, והוא ברור. וכיון שמבואר מדברי הזוהר הקדוש האלו, דבעון שאין מחזיקים ליד הת"ח הוא דמלכי אומות העולם מתגברים על ישראל וגוזרין גזירות בר מינן, אם כן אין מקום פתחון פה לומר דאינן יכולים לתת להחזיק ביד ת"ח מכמה צרות תקופות, ועול המס הכבד, כי אדרבא מסיבת שאינן נותנין לת"ח, להחזיק בידם, בא עליהם את כל הרעה הזאת, וכמ"ש בזוהר הקדוש (בר"מ סדר צו דכ"ט ע"א) וז"ל, ולבתר דיעול גרמיה תחות אדם בתורה, יתקיים ביה אדם ובהמה תושיע ה', אם הוא כסוס דרכיב עליה מאריה, וסביל ליה ולא מבעט במאריה ומאי סבילו דעם הארץ לת"ח, בגין דת"ח ביום השבת צריך איהו דלית ליה מדיליה, ואם עם הארץ סביל ליה בממוניה, ביה כפום רעותיה לשמשא ליה, ולא תנהגא בפקודיה כפום רעותיה, יתקיים ביה, אדם ובהמה תושיע ה', יושיע ליה משוד וגזלה, יושיע ליה ממלאך המות דלא שליט עליה, וישחוט ליה בסכין פגום דיליה, וכו'. עיי"ש בדברי הזוהר (חלקו הובא כאן להלן) וכיון דהת"ח הוקש כבודו לכבוד שבת מלכתא, ומה שעושה כבוד לשבת בכסות נקיה ובמאכל ובמשתה, ה"ז עושה לת"ח, אם כן כמו שמצינו בשכר המשמר שבת שהקב"ה שומרו כמ"ש בהקדמת התיקונים (די"ב ע"א) וז"ל: ושמרו בני ישראל את השבת דא בת יחידה דאיהי שמירה לישראל בכל שבת ושבת ומאן דמחלל לה לאו איהו נטיר מהקב"ה. יע"ש. א"כ זה השכר גופיה איתיה במכבד לת"ח ומחזיק בידו, שזהו בכלל כבוד הת"ח כמ"ש בהדיה. א"כ הקב"ה שומרו שמירה מעליא.

ה' למען ינוח שורך וחמורך חמור בתורה ובמצות וכו' בב - ולבתר דיעול גרמיה תחות אדם בתורה יתקיים ביה אדם ובהמה תושיע ה' אם הוא כסוס דרכיב עליה מאריה וסביל ליה ולא מבעט במאריה ומאי סבילו דעם הארץ לתלמיד חכם בגין דת"ח כיום שבת - צריך איהו דלית ליה מדיליה - ואי ע"ה סביל ליה בממוניה ואתנהיג ביה כפום רעותיה לשמשא ליה ולא תנהגא בפקודין כפום רעותיה יתקיים ביה אדם ובהמה תושיע ה' יושיע ליה משוד וגזילה יושיע ליה ממלאך המות דלא שליט עליה וישחט ליה בסכין פגום דיליה - וכל מאן דשחיט בסכין פגום נבלה איהו דאתמר ביה לכלב תשליכון אותו - דאיהו ס"מ - וכו'. (צו כ"ט ע"א).

ה' תרגום: למען ינוח שורך וחמורך, שהם חמור בתורה ומצות, וכו' ובהמתך, עם הארץ, נקרא בהמה (עם הארץ נקרא "בהמה", לפי

שהמצוות הם עליו כעול - מתוק מדבש ע' פסחים מ"ט): ואחר שיכניס את עצמו תחת בחינת אדם, בתורה, יתקיים בו אדם ובהמה תושיע ה', והיינו אם הוא כסוס שאדונו רוכב עליו, והסוס סובל אותו ואינו בועט באדונו, כך הוא צריך להיות כסוס תחת התלמיד חכם. מהו הסבל, שהעם הארץ צריך לסבול את התלמיד חכם. הוא כי התלמיד חכם הוא כיום השבת שאין לו משלו, כי ימות החול מכינים לשבת, ובשבת אין כלום, ואם עם הארץ סובל אותו בכספו ונוהג עמו לעשות רצונו, לשמש אותו, ולהתנהג במצות כפי רצונו, יתקיים בו אדם ובהמה תושיע ה'. יושיע לו משוד ומגזלה יושיע לו ממלאך המות שלא ישלטו עליו וישחט אותו בסכין פגום שלו וכל מה שנשחט בסכין פגום הוא נבלה, שנאמר בו, לכלב תשליכן אותו. שהוא ס"מ. וכו'.

1) כתב ה"חמדת ימים" ע"ד זוהר אלו וז"ל: ועונש שחיטת סכין פגום מר ממות מאד מאד כאשר נתבאר בדברי הראשונים ומה מאד יחרד לב האיש הישראלי, ויתר ממקומו, בשומו לעומת פניו שתיים אלה שלא תחיה נפשו בתחיית המתים ואף גם זאת לעבור עליו כוס התרעלה להשחט בסכין פגום, ויתן לב לשוב להחזיק ידיים רפות יראי ה' וחושבי שמו ולהדבק תמיד עמהם וכו'. עכ"ל החמדת ימים. ובהמשך שם כתב דע"י שחיטה בסכין פגום נטמא כנבלה ושולטין עליו כל החיצונים ר"ל. [וז"ל רבינו החיד"א זצ"ל (בספר מדבר קדמות מערכת מ' אות י"ד כתב בשם מורו זקנו הרב חסד לאברהם בספרו עין הקורא נהר לב דף יח ע"ב): מחזיק לתלמיד חכם ועושה לו צרכיו בזכותו יושיענו מן המלאך המות שלא ימיתהו בסכין פגום ומגיהנום, כי הצדיקים מתים על ידי סכין בדוק מסטרא דקדושה והם נקרבים על גבי המזבח למעלה עכ"ל. (ומש"כ שניצול מן הגיהנום כן מפורש בתנא דבי אליהו סא"ז פ' י"ב ע"ש) וזה לשון החסד לאברהם (הו"ד בספר תורת יעקב עמו' תת"כ) כשם שתלמידי חכמים אינן מתים ע"י המלאך ס"מ בסכין פגום רק על ידי מלאך גבריאל בסכין בדוק כך גם המחזיקים ידי לומדי תורה יזכו שלא ישחטו בסכין פגום וינצלו על ידי כך מן הגיהנום ויזכו שיהיו גם כן נקרבים לקרבן על ידי המלאך מיכאל כהן גדול של מעלה בסוד ואישי ישראל באהבה תקבל ברצון. עכ"ל].

2) כתב הגאון המקובל האלקי רבי דוד חיים יצחק הכהן טנג'י זצ"ל בעל ה"תורת המלך" (רבה של תוניס מהגדולי הדור בתקופת בעל הערך השולחן זצ"ל, וזכה לרוה"ק ממלאך הדובר בו (כדרך שהיה למרן הב"י זצ"ל) נפטר בשנת תר"ז "היה מכונה רבי חוגה מגדורה"): **ויש לראות במ"ש כי ע"ה המשמש ת"ח כראוי ויחזיק בידו בא בשכרו יושיע ליה משוד וגזילה יושיע ליה ממלה"מ דלא שליט עליה לשחוט ליה בסכין פגום וגו'**

דמאי שיאטיה דהני תרתי מילי דקאמר ובשלמא משוד וגזילה אפי' כנגד שהוא מפזר ממונו על ת"ח לכן נשמר ממונו משוד וגזילה. אלא ממלה"מ מה טעם יש בה. ועוד אפי' משוד וגזילה אין הטעם מספיק דא"כ ראוי הוא שיתברך ממונו לא העדר ההפסד לבד ונר' דטעם הני תרתי אחד הוא והוא כי להיותו נק' בהמה א"כ ראוי הוא ליענש בתרתי עונשים א' כמו שהבהמה שאינה מיוחדת לבעלה הרי היא מופקרת לכל אדם כמ"ש ורדו בדגת הים וגו' ובבהמה וגו' כך הוא ראוי שיהא מופקר לכל והכל שודדין אותו וגוזלים אותו והב' כי ידוע מ"ש ז"ל סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה וע' בס' חמת המלך בדרוש המיתה שהעליתי שם שמיתת כל אדם היא נטילת נשמה והיא הנק' מיתה אמנם הע"ה שהוא בהמה ראוי הוא לשחיטה בחרבו של מלה"מ שהוא סכין פגום ולכן כשהוא משמש ת"ח ניצול משניהם כי אע"פ שהבהמה היא מופקרת לאדם וכנז' מ"מ אם זכה בה אדם אחד ויש לה בעלים אין שום אדם יכול להשתמש בה וזה כיון שנכנס תחת אדם שהוא ת"ח א"כ אין שום אדם יכול לשלוט בממונו כי יש לו בעלים והב' שניצול מהשחיטה של מלה"מ כי הוא נכלל בכלל אדם החכם המשמשו וע"ד מ"ש ז"ל הבהמה והכלים כרגלי הבעלים הרי שנגררין אחריו לכך ראוי הוא למות כמיתת החכם שהוא בעליו וגם השבת יוכיח שאמר הכתוב למען ינוח שורך וגו' שאם היתה הבהמה של גוי מותרת במלאכה וכיון שהיא של ישראל אסורה במלאכה כי היא נגררת אחריו. ועוד כי החכם הוא משגיח עליו ושומר נפשו מן החטא כמ"ש על חמורו של ר' פינחס נ' יאיר שלא היה מאכילה טבלים לפי שהיה מכיר בנפש שלה שהוא גלגול ישמעאל וכמ"ש יודע צדיק נפש בהמתו וגם החכם משגיח על נפשו של ע"ה המכבדו ומהנהו ומשמשו ושומרו מן החטא ולכך דין הוא שתהיה נפשו קשורה בנפשו ונידון כמיתתו ולכך אמר הכתוב אדם ובהמה תושיע ה' ר"ל תושיעו מהצרות המוטלות עליו שהוא ראוי להם. וא"ת תינח בהמה אבל אדם מאי תושיע שייך לו' בו. וי"ל דהאי תושיע לא קאי אלא אבהמה לחודיה ואדם דכתיב ה"ק כשהיה אדם בעל הבהמה ואין הבהמה מופקרת אז תושיע ה' את הבהמה. עכ"ל. (בגד תכלת - תורת המלך עמ' קסד)

וְ תא חזי בנוי דמלכא ומטרוניתא (הת"ח) אתקריאו שבתות וי"ט ולית לון מדלהון דלאו אינון בעלי מלאכה כשאר עבדין בנוי דחולין (הע"ה) אגרא דלהון בעלמא דין ובעלמא דאתי - לענגא לון בכל מיני מאכל ומשתה ולאוקרא לון בלבושיין שפירין כגוונא דשבת דאתמר ביה כבדהו

בכסות נקיה כל מה דעבד בני נשא לשבתות וי"ט אית למעבד לון. (צו כ"ט ע"א).

וְ בוא וראה תלמידי חכמים שהם בניהם של המלך והמלכה, הם נקראים שבתות וימים טובים, ואין להם כלום משלהם, כמו שבתות ויו"ט. כי אינם בעלי מלאכה כשאר עבדים שהם בני חולין. השכר שלהם בעולם הזה ובעולם הבא, הוא לענג אותם בכל מיני מאכל ומשתה, ולכבדם בלבושים יפים כמו השבת, שנאמר בו כבדהו, בכסות נקיה, כל מה שעושה האדם לכבוד שבתות וימים טובים, יש לעשות להם. (צו כ"ט ע"א).

פירושים:

1) כתב בספר "שמח זבולון" (עמ' שמ"ו) שלפי דברי הזוהר מבואר היטב הטעם שהמחזיק זוכה לעשירות, דהשבת כשמכבדה זוכה לעשירות כמעשה דיוסף מוקיר שבת (עיין שבת קיט ע"א) לפיכך אף המכבד את הת"ח דהוי בבחינת שבת, זוכה לזה.

(מש"כ ד"המחזיק זוכה לעשירות" הוא מובאר בחז"ל במדרש (רבה, שה"ש ו' כ"ו), ובזוהר הקדוש (פר' מצורע דף גג); והגאון ר' יצחק אלחנן זצ"ל בקו"פ פרי עץ", והגר"ח פאלאג'י זצ"ל בספר "צדקה לחיים", וכ"כ החיד"א ("חומת הדרך" תהילים פכ"ד, ושם ח"ד משלי פ"ח). ובזה פירש ה"מדרש שמואל" (מרבנו שמואל די אוזידא, אבות פ"ד מי"א) את מש"כ "כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר וכל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני", וז"ל: המקיים את התורה זון את לומדיה מעוני, כלומר מאותו המעט אשר לו, הוא מוציא ממה שנותן לתוך פיו, זון לתלמידים כדי לקיים את התורה, סופו לקיימה מעושר, כי עץ חיים היא למחזיקים בה, ואדרבא יעשיר אותו כדי שיוכל לקיים את התורה ולהחזיק יד לומדי'. אמנם המבטל את התורה מעושר כלומר כי עם היות לו עושר אינו מהנה לשום ת"ח, ובזה הוא סיבת ביטול התורה, סופו לבטלה מעוני, כי מודדין לו מידה כנגד מידה ואבד העושר בענין רע. עכ"ל. והנודע ביהודה בספרו דרושי הצל"ח (דרוש ד' לשבת תשובה, הו"ד בפניני יששכר וזבולון עמ' ת"ט) פירש את המשנה "אם אין קמח אין תורה, אם אין תורה אין קמח" וז"ל: אם אין תורה, פירוש כיון שאין תורה אצל הלמדן עני, אין קמח, פירוש לסוף גם להעשיר לא יהיה קמח, כי השפע מתמעט בעונש זה.)

2) הגאון רבי חיים פלאג'י זצ"ל (ראה חיים פ' כי תבא) כתב על דברי הזוהר אלו דלפי"ז דיש ליקח הלואה אפילו בריבית מן הנכרים כדי להחזיק בידי לומדי התורה וז"ל: ומכאן אתה למד לפי מ"ש בזה"ק (בר"מ ס' צו דכ"ט ע"א) שהתלמידי חכמים נקראו שבתות וימים טובים, וכמו שיש חיוב מן הדין לענג את השבת ויו"ט במאכל ומשתה ומלבושים נאים, כמו כן צריך לכבד לת"ח במאכל ומשתה ובכסות נקיה יע"ש. וכיון שהת"ח הוקשו בקדושתם

לקדושת שבתות ו"ט, כמו שהחיוב הוא ליקח בהלואה לדעת תלמודא דידן דקאמר שאמר הקב"ה בני לוו עלי ואני פורע, והוסיפו בירושלמי אפילו ללות ברבית מן הגוים, וכדברי הפוסקים שפסקו כן, כמו כן יש לו חיוב לעשות להחזיק ביד הת"ח אפילו אין לו ליקח בהלואה וברבית מן הגוים כדי להחזיק ביד ת"ח ששקולים הם. עכ"ל של רבי חיים פלאג'י זצ"ל.

3) כותב רבנו הרמ"ק (אוה"ח ח"ג דכ"ה ע"ב) וז"ל: הענין כי הת"ח אין לו שכר בהאי עלמא שעובד על מנת שלא לקבל פרס, ומה גם מסטרא דאצילות שלא יתגשם כלל. ולית ליה מדיליה כלום בסוד צדיק, וביום שבת שאין מבשלים בו מאכל כי מאכל יום שבת רוחני ולא גשמי ואם עושה עצמו תיק ולבוש לת"ח במה שמאכילו וסביל ליה בממוניה להאכילו כל צרכו כיום השבת שהחול מכין לו מאכל יפה וכסות נקיה מיום חול ואח"כ לקבל דבריו בתורה לאתנהגא בפיקודין כפום רעותיה יושיע ליה משומא, דהיינו תשומת יד וגזילה וכו' ובזכותו יושיע ליה ממה"מ שלא ישלוט בו ס"מ וגיהינם. עכת"ד.

[הג"ר יעקב חיים סופר שליט"א (בספר "מנוחת שלום" כרך י"א סי' כ"א, ובספרו "הדר יעקב" ח"ד עמ' מ"ז, ובספרו "יחי יעקב" ח"א נ"ב הובא גם בספר "דף על דף" שבת ח"ב עמ' קצט, על הגמ' שבת עמ' קיג): דן האם הדין של "שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול" הוא מדין "כבוד" או מדין "עונג שבת". וכותב שמהגמ' בשבת (ק"ג). "וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול" מוכח שהוא מדין "כבוד", וכן מבואר מהזוהר הנ"ל שכתב "לענגא לו בכל מיני מאכל ומשתה ולאוקרא לון בלבושין שפירין כגוונא דשבת דאתמר ביה כבדהו בכסות נקיה", הרי שגם כאן מבואר שלבישת לבושין שפירין מדין כבוד שבת נפקא. אכן, בזהר הקדוש (ח"ב דר"ד ע"ב) מבואר שהוא מדין "עונג" שכתב וז"ל: "ועל דא בעי לענגא ליה במיכלא ובמשתאי בלבושי יקר ובחדוה דכלא", דמפשט לשון הזוהר כאן מבואר דלבישת מלבושי יקר מקיים מצוות עונג שבת, והוא דבר חדש וצ"ב. עכ"ד. ובספרו "הדר יעקב" ח"ד עמ' מז, האריך להביא סתירות בדברי הזוהר, וכתב שכן הוא באמת, שלא תמיד כל דברי הזוהר מסתדרים אחד עם השני, ושולח לעינין בדברי החיד"א (בהגהות ניצוצי אור, דס"ב ע"א), ובדברי הקה"י ב"אורחות רבינו" (ח"א דף רט"ו).]

וְ פתח ר' יודא במלי דאורייתא ואמר עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכי' מאושר - עץ חיים דא אורייתא דאיהי אילנא רבה ותקיף - תורה אמאי אקרי תורה בגין דאורי וגלי במאי דהוה סתים דלא אתידע - חיים דכל חיים דלעילא בה אתכלילו ומנה נפקין - למחזיקים בה לאינן דאחדין בה דמאן דאחיד באורייתא אחיד בכלא אחיד לעילא ותתא -

ותומכי' מאושר מאן תומכי' אלין אינון דמטילין מלאי לכיסן של תלמיד חכמים כמה דאוקמוה - ותומכי' זכי לנביאי מהימנא דיפקון מניה - מאושר אל תקרא מאושר אלא מראשו - אינון תמכין לאורייתא מראשו ועד סופו וכו' דאינון דמטילין מלאי לכיסן של ת"ח אינון תמכין לאורייתא מרישא עד סיומא דגופא - וכל מהימנותא בי' תלייא ואתמך זכי לבנין דיתחזון לנביאי מהימנא. (מצורע נ"ג ע"ב).

וְ תרגום: פתח ר' יהודה בדברי תורה. ואמר, עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר. עץ חיים, זו היא התורה שהיא אילן עליון גדול וחזק. תורה למה נקרא תורה. הוא משום שהיא מורה ומגלה מה שהיה סתום ולא נודע. חיים, היא נקראת, משום שכל חיים העליונים נכללים בה, וממנה יוצאים למחזיקים בה, לאלו שהם אחוזים בה, שמי שאחוז בתורה אחוז בכל, אחוז למעלה ולמטה. ותומכיה מאושר, מי הם תומכיה? הם אלו המטילים מלאי, לכיסם של תלמידי חכמים, כמו שהעמידוהו. ותומכיה, היינו שזוכים שיצאו מהם נביאים נאמנים. מאושר, אל תקרא מאושר אלא מראשו, תומכים בתורה, מראשו עד סופו. וכו' כי אלו המטילים מלאי לכיסם של תלמידי חכמים הם תומכים בתורה מראש עד סיום הגוף, וכל האמונה תלויה בו, ונתמך, וזוכה לבנים שיהיו ראויים להיות נביאים נאמנים. (מצורע נ"ג ע"ב)

פירושים:

1) כתב בספר "בתורתו יהגה" (ח"ג עמ' לא) על דברי זוהר אלו שכתב "עץ חיים דא אורייתא דאיהי אילנא רבה ותקיף" שחזינן מדבריו שעיקר עץ חיים היא למחזיקים בה הוא על לומדיה שהם מחזיקים אותה. וכן איתא בספרי (הובא באגרת התשובה לרבינו יונה דרש הראשון ז') עה"פ "עץ חיים היא למחזיקים בה", ללומדיה לא נאמר אלא למחזיקים, וכתב רבינו בחיי (תרומה כ"ה י') שהוסיף על זה "וק"ו ללומדיה", וכן איתא בזה"ק (מקץ קצג ע"א) וכד ברנש אשתדל באורייתא ואתדבק בה זכי לאתתקפא באילנא דחיי דכתיב עץ חיים עכ"ל. וכן איתא בתענית (ז' ע"א) כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה. וכן הוא בנדרים (ס"ב ע"א) למד מאהבה וסוף הכבוד לבא וכו' ואמר עץ חיים היא, וכן איתא בדברים זוטא (פרשת עקב) על הפסוק ועשית לך ארון עץ, מפני מה של עץ, מפני שהתורה נקראת עץ חיים כדכתיב "עץ חיים היא למחזיקים בה, כתב בפני משה (ירושלמי מעשר שני ה' ג') על הפסוק לתת מנת הכהנים והלויים למען יחזקו בתורת ה' "מכאן שנותנים

מנות אלו להיגיעים בתורת ה' ומחזיקין אותה". וכן כתב החנוך (מ"ע ת"נ) כי הם מחזיקים דת האמת ומחזקים האמונה אלא שכשם שעץ חיים היא ללומדיה כן עץ חיים היא למחזיקיה.

ז' ובגלותא בתראה לית מיתה אלא עוני דעני חשיב כמת וכו' לאתקיימא בהון ואת עם עני תושיע - ואלין עתירים דישארון בהון יתקיים בהון נרפים אתם נרפים - נרפים הם באורייתא - נרפים הם למעבד טיבו עם מארי תורה ואנשי חיל המסובבים מעיר לעיר לא יחוננו - ונרפים הם מכובד המס דאי תימא כבדין אינון בכובד המס ולא עבדין טיבו בגין דא תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה - דכובד המס עלייהו (היינו שיהי' באמת כן עליהם כובד מס אחרי שאומרים כן) ואל ישעו בדברי שקר דאינון משקרין ואמרין דכובד המס עלייהו ובג"ד לא יעבדון טיבו. (בהעלותך קנ"ג ע"א)

ז' בגלות האחרון אין מיתה אלא עוני, כי עני חשוב כמת, וכו' להתקיים בה, ואת עם עני תושיע. ואלו העשירים שישארו בהם, יתקיים בהם נרפים אתם נרפים, נרפים הם בתורה, נרפים הם לעשות חסד עם בעלי תורה, ואנשי חיל המסובבים מעיר לעיר לא יחוננו. ונרפים הם בכובד המס. כי אם תאמר שבשביל שהם כבדים בכובד המס אינם עושים חסד, משום זה, תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה, שכובד המס עליהם באמת. ואל ישעו בדברי שקר, שהיו משקרין ואומרים שכובד המס עליהם ומשום זה אינם עושים חסד. (בהעלותך קנ"ג ע"א)

פירושים:

1) על מש"כ הזוהר "בגלותא בתראה לית מיתה אלא עוני דעני חשוב כמת לקיים בהן מה שנאמר צפניה: והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה' לקיים בהון מש"כ ואת עם עני תושיע ואילין עתירין דישתארון בהון יתקיים בהון נרפים אתם נרפים נרפים הם באורייתא נרפים הם למיעבד טיבו עם מארי דאורייתא ואנשי חיל המסובבים מעיר לעיר לא יחוננו נרפים הם מכובד המס וכו' אל ישעו בדברי שקר דאינון משקרין ואמרין דכובד המס עלייהו ובגין דא לא עבדין טיבו עם מארי תורה אינון משקרין במלייהו", כתב מאור הגולה הגאון הגדול הקדוש רבי יוסף נחמיה קורניצר זצ"ל נכדו של ה"חתם סופר" זצ"ל רבה של קראקא המעטירה "ירושלים של פולין" (חידושי רבנו יוסף נחמיה עה"ת שמות, עה"פ "הבה נתחכמה לו", עמ' קל"ו, דרך אגב - ספר זה ביחד עם הספר "דרשות רבנו יוסף נחמיה" ניצלו בבסי ניסים בימי השואה האיומה!) עה"פ "הבה נתחכמה לו" ז"ל: ואפשר לפרש בזה לפענ"ד הפסוק הנ"ל הבה נתחכמה וכו' וישימו

עליו שרי מסים וכו', וימררו את חייהם בעבודה קשה וכו', דהנה איתא בזוה"ק שהכתוב האחרון הזה קאי על למוד התורה: בעבודה קשה דא תלמוד. בחומר דא קו"ח. ובלבנים לבון הלכתא. עיי"ש. ויבואר לפי הנ"ל כי ראו פרעה ואצטגנינו שכל זמן שבית מדרש ישראל קיים אין יכולים להם. וכנגד זה אמר הבה נתתכמה. והתחכם להטיל מסים עליהם, ובגין דא יתרפו מחזיקי תורה מלעשות טיבו עם מארי תורה, ונמצא ממילא ביהמ"ד בטל. וזה שאמרו וישימו עליו שרי מסים למען ענותו בסבלותם של מצרים, ועי"כ וימררו את חייהם של אלו החיים על התורה ועבודה קשה דא תלמוד ולבון הלכתא כנ"ל. כי עיי המסים ימצא המון העם עלילה להתפטר מלהחזיק לומדי תורה. עכ"ל.

2) כתב רבנו היעב"ץ (כרם חמד סי' פ"ח, ובס' "תקנות חכמי פאס" עמ' ער"ה) ע"ד זוהר אלו: נראה מזה שכל מיני הפסד שבא לבעלי בתים העשירים שבזמן כזה אינו אלא ממיעוט צדקה וגזל המס. וצאו וראו מה שכתב מחבר אחרון בספר "סאה סלת": וכמה בני אדם חלושי הכח והממון, אין להם פרנסה ויש להם טפול גדול שופכים דמם ומביאים אל המס חלקם חלבם דמם, ונקראות המעות דמים לפי שנוגעים עד הדם, והעשיר הבליעל והנבל אשר אמר בלבו אין אלהים, וירצה למלאת ביתו משד עניים מאנקת אביונים כדי להקל עולו ולכביד על היתומים והאלמנות, הנה זה מחלל שם שמים בפרהסיא ותגלה רעתו בקהל. ואין לתמוה איך לא נפקד על החוטא בזה לשעה ואיך לא יענש מיד ואיך לא תבלענו הארץ מתחתיו, אל תתמה על החפץ לפי שאין מדותיו של הקב"ה למהר נקמתו שאין ראוי זה אלא לבשר ודם שהוא מתיירא כי יברח אויבו ממנו... וגם אם יהיו כל ימי חייו ימי שלוה ומיתתו בנחת, הנה הוא מזומן להנקם ממנו נקמה עצומה כענין שכתוב "ולהט אותם היום הבא אשר לא יעזוב להם שרש וענף", ויהיה נענש לעוה"ב.

ח) כתב בזוהר הקדוש על הפסוק "ויגע בנף ירכו ותקע כף ירך יעקב" (בראשית ל"ב כ"ו): "בכף ירכו - אלו תמכין דאורייתא".

1) וכתב הח"ח (ח"ח עה"ת עמ' ע"ה): והבאור בזה כי שרו של עשו התאבק עם יעקב אבינו בענין הברכות, בשביל מה שייכות הברכות ליעקב יותר מלעשו הלא אח עשו ליעקב. ויעקב טען שהברכות שייכות לו בשביל שבניו עתידים לקבל את התורה וילמדוה. ושרו של עשו לא הי' יכול להכחישו בזה, וזהו וירא כי לא יכול לו, אבל לבסוף טען שרו של עשו כי יבוא זמן בסוף הגלות, היינו קודם עלות השחר, שההמון עם יתעצל

מלהחזיק בידי הת"ח הלומדים, וממילא יבטלו הת"ח מלמוד התורה, וזה רמז על כף הירך, כמו הירך שמעמיד את הגוף, כן מחזיקי התורה מעמידים את הלומדים, וזהו שכתוב ויגע בכף ירכו, אלו תמכין דאורייתא, וכאן כבר התגבר שרו של עשו להזיקו באותו מקום, כעדות הכתוב "ותקע כף ירך יעקב".

ומעשי אבות סימן לבנים. בכל דור ודור מתאבקים אתנו שונאינו לרפות ידי העמלים בתורה. ומכיון שרואים שהלומדים נלחמים בכל כחם, אזי מכיון השונא את חציו כלפי "תמכין דאורייתא", אלו מחזיקי התורה ומשתדל להפריעם מלתמוך בידי עמלי תורה באיזה אופן שהוא, או שלוקחים מהם את כספם ע"י מסים וארנוניות, או שמטמטמים את לב המחזיקים וקול שועת התורה ולומדי' אינו מגיע לאזנם, וכאן השונא מצליח, ועולה בידו להשפיע על המחזיקים לבל יתמכו בעמלי תורה ביד נדיבה. והשונא, הוא היצה"ר חושב שמכיון שעלתה בידו לשבור מטה לחמם של הלומדים, כבר יזניחו את למודם ויעזבו את הישיבות, אבל כאן גלתה לנו התורה, כי אע"פ שהמלאך הצליח "ותקע כף ירך יעקב", אבל המלחמה עדיין נטושה. "בהאבקו עמו" יעקב מתאבק בעצמו עם המלאך, אף אחרי שנצח את התומכים, וזה לנו לאות, כי התורה לא תמוש מדורות הבאים, למרות כל הענזיים והגזרות, אדרבה יעקב יצא המנצח ועוד יעלה למדרגה יותר גבוהה אשר בשם "ישראל" יכונה.

כשדבר הח"ח באספת ועד הישיבות על אודות "החזקת התורה", אמר שהמלאך שרו של עשו נאבק עם יעקב אחרון האבות. וצריכים להתבונן בשביל מה חכה המלאך כל כך הרבה זמן ולא נלחם את אברהם או את יצחק? אבל הענין הוא, כי ידוע שאברהם הוא עמוד החסד, ועמוד העבודה זה יצחק שפשט צוארו לשחיטה בהר המוריה, עמוד התורה זה יעקב תתן אמת ליעקב ויעקב איש תם יושב אהלים, באהלה של תורה. שרו של עשוק יכול היה לסבול את החסד של אברהם אבינו ואת העבודה של יצחק, אבל מכיון שהדבר הגיע לתורתו של יעקב אבינו, כאן החליט לצאת למלחמה ואזר כח להתנפל על יעקב, ומן אז עד עתה המלחמה נטושה תמיד כלפי התורה, לומדיה ומחזיקיה. (ח"ח עה"ת, עמ' עו)

2) אומר הגאון רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל ("שיחות הרב פינקוס" - חנוכה, עמ' כ"א, "תפארת שמשון" - בארשית, עמ' שע"ה): בפרשת וישלח מסופר על המאבק בין יעקב לעשו. מאבק זה נמשך לאורך כל הדורות. וכתוב שם (לב, כד) "ויאבק איש עמו", ומבארים חז"ל (חולין צא ע"א): "שעלה אבק רגליהם עד כסא

הכבוד". וכמות האבק שהעלו היתה כה גדולה עד שהיא נשארה בעולם במשך ששת אלפי שנים. בסוף אותו מאבק כתוב (לב, כה): וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו" - יעקב גבר לחלוטין על שרו של עשו מלבד כף הירך, ולכן יעקב אבינו צולע על ירכו עד בא השמש (שם לא) עד ביאת גואל צדק בב"א. מבואר, איפוא, כי גם לאחר המאבק בין יעקב לשרו של עשו עם ישראל בני יעקב נותרו בשלימותם עד לקץ הימים. היכן בכל אופן טמון חסרון או פגם כלשהו בעם ישראל? ברגליים! בהן הם סובלים מאיזושהי צליעה קלה. והדבר כמובן, אומר דרשני.

והנה כתוב בזוהר הקדוש "ויגע בכף ירכו - אליו אינו תמכין דאורייתא" הרגלים הם תומכי הגוף, ותומכי התורה הם הרגלים של התורה של עם ישראל. ומאחר ונתבאר שהגוף בריא ורק הרגליים חולות,

נמצינו למדים לכאורה שבית המדרש מתנהל כדבעי אלא שישנה בעיה עם המשכורת... זהו דבר הפלא ופלא. וכי הבעיה של כלל ישראל נעוצה בתומכי התורה ובהם בלבד?! אדרבה, לפום ריהטא המציאות נראית ממש הפוכה: הרי בדורנו אנשים תורמים הון עתק להחזקת תורה. אנשים בונים ישיבות ובתי מדרשות, ואף תומכים ב"כוללים". היכן, איפוא, ניכרת הפגיעה ב"תמכין דאורייתא"?

אלא שהמושג "תומכי תורה" פירושו הבסיס והיסוד עליו עומדת התורה. או בלשון אחר, אדם שהתורה "יושבת" עליו, על לבו. אכן, ישנם בדורנו יהודים צדיקים ובעלי חסד גדולים התורמים כסף רב לעולם התורה, אך נדמה שרק מתי מעט מתוכם חשים אחריות לקיום התורה. והראיה, עבור ישיבה במצב קשה יתרום יהודי 100 ש"ח ואילו עבור קניית לביתו יוציא 2500 ש"ח. מדוע? ההבדל נעוץ בעובדה כי כלפי בני ביתו - אשתו וילדיו - חש האדם שהאחריות למחייתם רובצת על כתפיו, ואילו הישיבה הרי איננה באחריותו האישית... זהו איפוא הפגם שנוצר בכלל ישראל מכח "ויגע בכף ירך יעקב" - אין אף אחד המרגיש שקיום התורה בישראל נמצא באחריותו האישית.

מהי אחריות לתורה?

זאת ניתן ללמוד ממעשה המסופר על אשה אשר חיה לפני כמאה שנה, שהיתה נשואה לחייט עני ואם לששה בנים. באותה תקופה היו בבית המדרש שלשה "פרושים" שישבו ולמדו כל היום, בעוד שאחרים דאגו להם

למזון. אותה אשה עניה היתה פורסת את כיכר הלחם שלה לאחד עשר פרוסות במקום שמונה פרוסות, כיון שהרגישה שמחובתה ואחריותה לפרנס את לומדי התורה ועל כן היתה מחלקת את ככר הלחם שלה שווה בשווה בין משפחתה התורה ועל כן היתה מחלקת את ככר הלחם שלה שווה בשווה בין משפחתה לבין שלשת הפרושים שלמדו בבית המדרש. זוהי דוגמא לתחושת אחריות אמיתית לתורה, ולאדם שהוא בגדר "תמכין דאורייתא". בענין זה טמונה הצליעה שלנו!

לו היינו חשים אחריות לתורה, היינו יודעים שכשם שמוטל עלינו לפרנס את משפחתנו ולשלם חשבונות טלפון וחשמל וכדומה, כך חובה עלינו להחזיק ישיבות ולומדי תורה. זוהי אחת מההוצאות החיוניות שלנו.

ולו היינו מתנהגים כך - היה המשיח בא, "עד בא השמש". עכ"ד.

דברי חז"ל על החזקת התורה

א זוכה זבולון להיות נשפע משכרה של העוסק בתורה כפי שכתב החפץ חיים בשמירת הלשון (פרק ה' ו') בשם המדרש שבעולם הזה זוכה זבולון להיות נשפע משכרה של העוסק בתורה, כמו שנאמר אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד. וגם על שכרו נאמר מה שהגמרא אומרת סנהדרין (עט א) על שכר לומדי תורה "עין לא ראתה". עוד כתב החפץ חיים שם שזבולון זוכה בעולם הזה לבנים טובים.

ב התורה מצילה את זבולון מן החטא כדברי המהרי"ט (בתשובות חו"מ סי' ק') שכתב דעל ידי השותפות של יששכר וזבולון, התורה של יששכר אם זכה, מצילתו גם לזבולון מן החטא. אולם בכל זאת אם תורתו של היששכר הוא בדרגת לא זכה, אין זה עובר לזבולון לרעתו. וכעין זה כתב החתם סופר (בבא מציעא ח ב) וז"ל: והאמת כי טוב מאוד לעם הארץ המחזיק לומדי תורה כי מלבד מה שנוטל חלק עמו עוד יותר מזה, כי אף על פי שהתלמיד חכם חס ושלום אינו מהשלמים, מכל מקום המחזיק נוטל שכרו משלם כי מה הוי ליה למיעבד ולמה יפסיד. ואמרתי "שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך", כי אפילו שזבולון יוצא לעסקי העולם הזה הרי הוא שמור מכל חטא, כי עוסק בדבר חול וקודש בבת אחת נושא ונותן בידו אחת ולומד תורה באחרת שהרי יששכר באהלו.

ג כשבא לעולם העליון זוכה שמלמדים לו כל התורה. וכפי שהביא בשו"ת מנחת יצחק (חלק ו' סי' ק' ד"ה אמנם) שהמחזיק תלמיד חכם כיון שהיה סיבה שהתלמיד חכם למד תורה, כשבא לעולם העליון זוכה שמלמדים לו כל התורה.

ד זוכה לאשה ולבן זכר. במדרש רבה (ויקרא בז ב) מובא על הפסוק "מי הקדימיני ואשלם" זה רווק וכו' הנותן שכר סופרים ומשנים - אמר הקב"ה עלי לשלם גמולו ושכרו וליתן לו בן זכר. ומפרש שם במהרז"ו שהרווק שאין לו אשה ובנים זוכה שישא אשה ויהיה לו בן זכר. ומה שכתוב זוכה לבן זכר כלול הוא גם שישא אשה.

ה המחזיק תלמיד חכם מגביהין כבודו בישיבה של מעלה. כפי שכתב הנצי"ב במשיב דבר (ח"ג סי' יד ד"ה ועתה): ובאמת מורידין מעט את כבוד העוסק בתורה ומגביהין כבוד המסייע לו עד שישבו יחדיו בישיבה של מעלה ויתענגו מזיו השכינה וכו' בשביל שהתנה עם המסייעו והעלהו יותר מן הראוי לו משפילין לו בכדי שיהיה שוין בישיבתם.

ו { מובטח לו שיצליח במסחר. כמו שכתב האור החיים על הפסוק "שמח זבולון בצאתך", לפי שאין אדם יודע ביציאתו לסחורה אם יצליח אם לא עד שיחזור מוצלח, לזה אמר לזבולון שמח מעת יציאתך, כי בודאי שתצליח, והטעם כיון שיששכר באהליך שליח מצוה אתה לזון לומדי תורה, וכינה אהל יששכר לזבולון, כי הוא הבונה אהלו.

ז { סגולה לעשירות עבור בניו. כמובא במסכת כלה (פרק א') מה יעשה אדם ויהיו בניו עשירים ויקיימו, יעשה חפצי שמים וחפצי אשתו, ואלו הן חפצי שמים יפזר מעותיו לעניים שנאמר (תהלים קיב) פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד.

ח { הקב"ה שולח ברכה בביתו ובכל מעשה ידיו. כמובא בתנא דבי אליהו (פרק כ') מי שיש לו תלמיד חכם בתוך ביתו ויודע במדתו ומפרנסו עם בני ביתו, ברכה נכנסת לו בתוך מעשי ידיו לעולם וכו' תיכף לתלמיד חכם ברכה במעשה ידיו.

ט { ניצול מיסורים ומכל פורענויות כדברי הגמרא בברכות (ה א) שכל העוסק בתורה ייסורין בדלין ממנו. ובקונטרס עץ פרי (לרבי יצחק אלחנן פרק

טו { כתב אף מי שאינו יכול להיות עוסק בתורה מחמת טרדות הזמן וכיוצא מכל מקום יכול להשיג מעלה זו להיות ניצול מן הייסורים אם ישתדל להספיק ללומדי תורה, דנחשב לו כאילו הוא בעצמו עוסק בתורה.

י { בזכות החזקת התורה זוכה לתחיית המתים. כמובא בגמרא בכתובות (קיא ב) כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו וכל שאינו משתמש באור תורה אין אור תורה מחייהו. ומסקנת הגמרא שם שלא רק הלומד בעצמו אלא אף המחזיק תורה זוכה לתחיית המתים שנאמר ו"אתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום", והקשו בגמרא: וכי אפשר לדבוקי בשכינה והכתיב "כי ה' אלהיך אש אוכלה", אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה.

יא { דבר פלא פלאים כותב הגאון הנצי"ב על התומכי תורה, וזה לשונו: שכמו שיש לו זכות ליישב בישיבה של מעלה שיהא מאזין דבריהם, ולא יישב בכלימה, הכי נמי יש לו סיוע מן השמים גם בעולם הזה לחדש ולדרוש איזה דבר וכמו שיש לתלמיד חכם עצמו סיוע מן השמים לדרוש דבר בעתו לא לפי כח יגיעתו" עכ"ל. (בסוף הקדמת "פתח העמק" לספרו על השאלות)

חשיבות נתינת צדקה באופן כללי

- אין לך מצות עשה ראויה להזדרז בה יותר ממנה (מאירי ב"ב ט' ד"ה מצות) והרמב"ם כתב כע"ז חייבים אנו לזיזר במצות צדקה יותר מכל מצוות עשה (ריש פ"י ממתעב"י)
- גדולה צדקה שהקב"ה נקדש בה שנאמר (ישעיה ה' ט"ז) "ויגבה ה' צבקות במשפט" וגו' (ראשית חכמה, אור גדול פ"א)
- ע"י צדקה לשמה ממשיך החסדים ונעשה יחוד גמור. (ראשית חכמה קדושה י"ז קכ"ט)
- הנותן צדקה משובח בעיני המקום ובעיני הבריות. (ראשית חכמה, חו"ר ג, כב)
- מן הכל יפריש מעשר כי דבר זה אין לו ערך כי את אשר אסר הבורא בכל דבר לנסותו התיר במעשר. (רבינו יונה בספר היראה)
- צדקה וגמ"ח שקולות כנגד כל מצותיה של התורה. (ירושלמי פאה א' א' וכו"ה בתוספתא סוף פאה)
- מלמד שהצדקה קשורה בד"ן תחת כסא הכבוד (ילקוט שמעוני ח"א תתקס"ד)
- אמרו למלכי צדק היאך יצאת מן התיבה אמר להם בצדקה שהיינו עושים (ילקוט שמעוני ח"ב תשכ"ח)
- המאכיל פרוסה לצדיק כאילו קיים חמשה חומשי תורה. (מ"ר נח, יב)
- הצדקה כובשת הפורענות מלבא לעולם. (ויק"ר כז, א')
- אין לן סם חיים למלאך המות אלא צדקה בלבד. (תדא"ר י')
- לכל דבר יקדים צדקה שאז הקדושה מזדמנת שם. (ראשית חכמה קדושה טז, ל')
- מיהו בעל מעשים? בעל מעשים הוא טוב עין בצדקה ובצרכי ציבור ובמידות טובות אע"פ שאינו מופלג בחכמה חייב אדם לנהוג בו כבוד ולעמוד מפניו. (תשובות הגאונים מואפיה סי' ב')
- כל הנותן פרוטה לעני מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן. (תו"כ פרשת אמור ומדרש משלי כ"א)

- צריך שיהיה שמח בנתינתה כי הוא מתדבק עם השכינה. (ראשית חכמה אהבה י כא)
- אשרי מי שתורה ועניים על שולחנו ואז שני מלאכים מברכים אותו. (ראשית חכמה קדושה טו זז)
- אם נותן מסעודתו לעני שולחנו מכפר עליו. (הוצאות חיים לראשית חכמה לח)
- כתב בטושו"ע יו"ד סי' רמז ס"ד "הצדקה דוחה את הגזירות הקשות".
- כל השומר מעשר מובטח בכך שלא יבוא לידי היזק כלל והשומר חומש מובטח שיתעשר ויושרש בזה מדת הבטחון. (כתר ראש להגאון)
- המלוה סלע לעני בשעת דוחקו עליו הכתוב אומר (ישעיה נח ז) "תקרא וה' יענה" (יבמות ג.ס).
- הנותן פרוטה לעני מתברך בו' ברכות והמפייסו בדברים בי"א ברכות. (ב"ב ט:)
- "וה' ברך את אברם בכל" בזכות מה, בזכות שהפריש מעשר מכל שנאמר ויתן לו מעשר מכל לכך נאמר וה' ברך את אברם בכל. (תנחומא פרשת חיי שרה)
- כל המרחם על העניים הקב"ה מרחם עליו. (שבת קנא: בשינוי והובא בטור יו"ד סי' רמז ס"ג וזהו כפי' המהרש"א שם)
- המעות ניתנים לאדם לעשות צדקה ואינו עליו אלא כגבאי. (הגר"א יונה ב, ט) "לתת בעין יפה הפקדון אשר הפקד אתו דכיון שהקב"ה חונן לו ממון יהיה ממקום שיהיה צריך לעשות עמו רצונו שיתן לעני, שהוא (הקב"ה) אוהב עניים ועומד לימין אביון. (רבי אברהם גאלנטי תלמיד הרמ"ק, הו"ד בספר מעשר כספים עמ' טז) ואל יעלה בלבו עצה לומר איך אחסר ממוני ליתנו לעניים כי יש לו לדעת שאין הממון שלו אלא פקדון לעשות בו רצון המפקיד וזה רצונו שיחלק לעניים ממנו וזהו החלק הטוב שיהיה לו ממנו כדכתיב (ישעיה נח ח) והלך לפניך צדקך. (טור יו"ד רמ"ז ג')
- ועוד כי הדבר בדוק ומנוסה כי בשביל הצדקה שנותן לא יחסר לו אלא אדרבה תוסיף לו עושר וכבוד כדכתיב... (יו"ד רמ"ז ד')
- צריך האדם להעיר עצמו על הצדקה ושלא יקשה בעיניו חסרון ממנו ויזכור שבזמן שביהמ"ק קיים היה נותן שקלו ומתכפר לו עכשיו הצדקה עומדת לו במקומו (מאירי ב"ב ט ד"ה צריך)

מאמרי הזוהר הקדוש

- אדם נקרא מי שהוא בעל צדקה. (זוהר, הו"ד במעיל צדקה א, ש"ח)
- "עושה צדקה בכל עת" וכי בכל עת יכל בר נש למעבד צדקה אלא מאן דישתדל באורחוי דאורייתא ועביד צדקה עם אינון דאיצטרכו ליה. (זוהר ויצא)
- שנים הם המלוים להקב"ה העושה חסד עם העני... (זוהר שמות קט"ו)
- מאן דלא משיב נפש העני בעוה"ז הקב"ה לא ישיב נפשו לעוה"ב. (זוהר בראשית עמ' רפ"ב)
- על שלש חובות בא רעב לעולם וכולם בגלל העשירים שלבם גס ואינם משגיחים על העניים ואוי לאלו שגרמו לכך לקב"ה כמו הלבבות השבורים. (זוהר הקרא דף ח)
- מאן עביד שמא קדישא כל יומא, הוי אימא מאן דיהיב צדקה למסכני ומאן דיהיב צדקה למסכני הוא עביד לעילו שמא קדישא שלים כדקא יאות בגין דצדקה דא אילנא דחיי צדקה יהיב לצדק בדין אתחבר דא בדא ושמא קדישא אשכח שלים, מאן דעביד דא אתערותא דלתתא ודאי כאילו עביד שמא בשלימו כגוונא דאיהו עביד לתתא הכי אתער לעילא. (זוהר בחוקותי דף קיג:)
- מאן דאיהו וותרן לגביה מסכנא, ראוי הוא דיתקיים עלמא בגיניה (זוהר בראשית עמ' רפב)
- קב"ה ברא עלמא חכימין וטיפשין צדיקין ורשעין עתירין ומסכנין דא לקבל דא בגין למזני אילין באילין. (זוהר בראשית תנ"ח)
- מאן ונזיף במסכנא נזיף בשכינתא. (זוהר יתרו)
- מאן דסעיד למריה דאורייתא זכי לעותרא בעה"ז ובעוה"ב. (זוהר בראשית עמ' תקי')
- אלין אטימין לבא דאיתכנשין אוצרין ולא יהבי צדקה עלייהו כתיב (משלי יא ד) "לא יועילו אוצרות רשע". (זוהר בראשית עמ' תמב)
- בעידן דדינא אתרעי בעלמא הקב"ה שדר להווא דרחים ליה דרונא ההוא מסכנא בגין דיזכה ביה וישתזיב, ואי זכי ביה הקב"ה רשים ביה חוט של חסד דכד אתי דינא בעלמא ההוא מחבל חזיא ההוא רשימא ומתלק מיניה. (זוהר בראשית עמוד רעד)

- כד כפנא תקיף בעלמא תרין רוחין ממץ ואי או"ה עבדי טובה וצדקה אתתקף חיליהואי ישראל עבדי צדקה אתבר חיליהו ואינון ממנן על הא דאפילו אי אכלין בר מינן. (זוהר בראשית תכא)
- במדור הרביעי בגהנם נקרא טיט הון ושם נידונים כל אותם העונים עזות לעניים מדוכאין. (זו"ח רות דף לג)
- ומאן דאסגי בצדקה אסגי צדקה לעילא ואסגי לתתא ובגין כן "וכן נגוזו ועבר" ומאן דישתדל בצדקה בהאי עלמא ויתן ממוניה בצדקה כדין "ועבר" בההוא אתר נהר דינור ולא דחיל. (זוהר מקץ)
- הצדקה מנהיגה האדם כשיוצאת נשמתו ומוליכתו לצרור החיים. (זוהר שמות דף נט)

מאמר מהגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד

תניא "המבזבז אל יבזבז יותר מחומש" (כתובות נ' ע"א) הדברים אמורים כלפי כל אחד מתרי"ג מצוות מלבד החזקת התורה. בהחזקת התורה מותר לבזבז אף יותר מחומש.

ומאי שנא? אלא, התומך בלומדי תורה, מלבד המצוה והשכר על עצם החזקת התורה, יש לו גם חלק בתורה עצמה של הלומד ועל קנין התורה אין שיעור. וראיה לדבר: איתא בגמ' (ברכות י"ז, סוטה כ"א.) נשים במאי זכיין? הגמ' מקשה שם "דזכות דמאי?" אילימא זכות דתורה - הא אינה מצווה ועושה היא? וכו' לעולם זכות התורה, ודקאמרת אינה מצווה ועושה, נהי דפקודי לא מפקדא, באגרא דמקרין ומתניין בנייהו ונטרן להו לגברייהו עד דאתו מבי מדרשא מי לא פלגאן בהדייהו? וברש"י שם: לעולם זכות דתורה אינו שעוסקת בתורה אלא שטורחת בבניה ובבעלה שיעסקו שטורחות על בניהן להביאן לבית הספר לקרוא מקרא ולשנות משנה וממתינות לבעליהן שיוצאין לעיר אחרת ללמוד תורה. והדברים צריכים ביאור דנהי דזכות החזקת תורה תהיה לנשים אבל זכות תורה עצמה מנין תהיה להן?

אלא מוכרח מכאן כי המחזיק לומדי תורה יש לו חלק בעצם לימוד התורה של הלומד, ואם כן יש לאשה חלק במצווה ועושה של מצות ת"ת של בנה ובעלה. ועוד יש סמך לדבר מהא דאמרו חז"ל בברכות (י"ז.) העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה וכו' אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה וכו'. והנה פשוט שהכונה בנהנים מזיו השכינה היינו לימוד התורה מהשכינה כביכול. וצורך ביאור דהן אמנם ל"יששכר" - שבט לימוד התורה - יהיה לו תענוג רוחני עצום כאשר יזכו ללמוד תורה כביכול מזיו השכינה בשכר לימוד התורה אשר למד בעוה"ז, אך זבולון שבט תומכי ומחזיקי התורה מה תהא עליו הלא אדרבה יבוש ויכלם באשר יראה כיצד יששכר יושב ומתענג מדברי תורה היוצאים מפי עליון כביכול בעוד שאין הוא מבין דבר מכל הנאמר וכמו מי ששומע שיעור כללי מראש הישיבה המפליג בפלפולו והוא אינו מבין דבר היש לשער ולתאר את צערו ובושתו?

אלא בהכרח שהמחזיק את התורה, זוכה לחלק ושותפות בתורה של אותם לומדי תורה אשר החזיק בהם, ולעת"ל אף ינתן לו במתנה ידיעה והבנה באותם חלקי התורה למען יוכל להנות מזיו השכינה בעולם הבא.

הנה אם כן, היות ויש למחזיקי תורה זכות ומתחלקות בעצם, בלימוד
תורה, מותר לבזבז על כך אף יותר מחומש כי היא חיינו ואורך ימינו. (קובץ
מאמרים ח"ב עמ' ק)

גם הזבולון חייב לעסוק בתורה

כתב מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (אגרות משה יורה דעה חלק ד' סימן ל"ז) שהסכם יששכר וזבולון אינו פוטר את הזבולון מחיובו העצמי ללמוד תורה כפי שיש ביכולתו. וזה לשונו: "ומה שכתב האם זבולון מחוייב לקבוע עיתים לתורה לא מובן וכי נפטר זבולון ממצוות הלימוד אף בהזמן שאינו עוסק בפרקמטיא, וגם כבר נח ממלאכתו ומהעסקים שלו, שיש לו פנאי ללמוד. הא אף יששכר שלומד ממש לא נפטר אף שכבר למד הרבה שעות ונח, שכבר יכול ללמוד עוד. שלכן ודאי ברוב ימים שיכול למצוא איזה זמן ללמוד בעצמו ודאי צריך ללמוד. וממילא יש לו לקבוע לפי מה שיודע זמן ביום שהוא יותר פנוי. וכשנזדמן איזה יום שלא היה אפשר, יצא אותו יום בקריאת שמע שחרית וערבית" ע"כ.

בספר זיו אבות (לרבי פנחס זליג וויס שליט"א עמ' תקסז) מעיד שכשהציע דברי האגרות משה לפני מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן שליט"א הביא את דברי רבינו יונה (אגרת תשובה דרש א' אות ז') בהם משמע שמכל מקום החזקת תורה מצילה מהעונש של עוון ביטול תורה. שכתב והרוצה להינצל מן העונש המר והעוון הגדול הזה [של ביטול תורה] יתעסק בצרכי התלמידים והרבנים הלומדים לשם שמים, ויעזור בשכירות הרבנים כדי שיעמדו בעירו ויהיו עוסקים בתורה על ידו. ופירשו רבותינו זכרונם לברכה בספרי כי זהו שאמר הכתוב (משלי ג' י"ח) "עץ חיים היא למחזיקים בה" ללומדיה לא נאמר, אלא למחזיקים בה, שהם מחזיקים ידי התלמידים והרבנים" ע"כ.

בענין זה שהזבולון גם הוא מחוייב ללמוד כפי יכולתו, מעיד בספר הנ"ל על מעשה שהיה אצל מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצוק"ל: הזכרתי לפניו יהודי תומך תורה גדול שזקוק לישועה ומרן זצוק"ל לא הגיב הוספתי ואמרתי "יהודי זה נותן מליונים להחזקת תורה" שוב לא הגיב. רק כשאמרתי שהלה יושב ולומד כמה שעות ביום, נענה לי ומישש בידיו על השולחן למצוא פיסת נייר [ראייתו כבר היתה קשה בעת ההיא] ואמר לי לרשום את שמו והתאמץ לקרוא את שמו.

ממשיך להעיד בספר הנ"ל: אחרי שנים כשסיפרתי למרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א את המעשה, אמר "זה פשוט". ושאל הג"ר אליהו מן שליט"א את מרן הגר"ח שליט"א, למה זהו דבר פשוט הרי הזבולון הוא כמו יששכר ובודאי מגיעה לו ברכה. וענה, "זבולון שכרו גדול, אבל במה דברים אמורים אם קובע עיתים לתורה שזה חובת כל יהודי, וכמו שצריך לשמור שבת, צריך לקיים חיוב זה". הוסיף מרן הגר"ח שליט"א ואמר "ב'חפץ חיים"

כתוב שזבולון בעולם הבא יבין את הגמרא שאם לא כן מה שכרו שישב שם ולא יבין כלום. אכן, במה דברים אמורים שגם הוא ניסה ולמד כמה שיכל, ואז יש לו שייכות לזה, אבל אם לא ניסה ולא למד לא יבין גם שם".

עובדות והנהגות

טעות בצוואה

פעם שהה החפץ חיים בסלונים, נגש אליו העשיר הידוע ר' יוסף פישר ובקשו כי יעיין בצוואה שערך ויביע את דעתו. בצוואה היה כתוב כי מחלק את כל כספו בין שלשת בניו ואשתו ואת ספריתו הגדולה הוא מחלק בין ישיבות שונות. לאחר שעיין החפץ חיים בצוואה החזירה לידי העשיר ואמר: יש פה טעות בחשבון. חפש העשיר, חשב ולא מצא שום טעות. אמר לו החפץ חיים: ראשית כל אינני מבין, למה זה השארת את כל הכסף בשביל בניך וכל הספרים בשביל בני הישיבה. באמת צריך היית לעשות במקצת להיפך, כי בניך זקוקים גם לספרים, ובני הישיבות לא חסרים ספרים, אלא כסף. שנית עברת על "מבשרך אל תתעלם", ואדם קרוב אצל עצמו ואיפה חלקך? כלום, לך, לא מגיע חלק מהירושה? אתה שעבדת בזיעת אפך? אם בקולי תשמע, תחשוב כאילו יש לך ארבעה בנים וחלקו של "הבן הרביעי" תקציב בשביל התורה ומעשי חסד. העשיר הבטיח למלא אחרי דבריו. נענה החפץ חיים ואמר שוב: עצתי כי בחיך, במו ידיך, תחלק את מה שהקצבת בשביל המוסדות והישיבות, כי מי יודע, אם לא יבקשו בניך לפסול את צוואתך על סמך התעודה שיערוך עורך דין, יצא שלא ר' יוסף פישר כתב את הצוואה, אלא איזה יוסף משוגע כתב צוואה

12. (ילקוט משלי הח"ח, שיינפלד, עמ' עב)

אל תמנע טוב מבעליו

נהוג היה בראדן, כי בבית המדרש היה השמש מחזר כל יום לפני התפילה בין כל המתפללים ושתי קופסאות בידו, על האחת היה רשום בשביל בית המדרש, ועל השניה, בשביל בחורי הישיבה. המתפללים היו משלשלים את פרוטותיהם ביד נדיבה לתוך הקופסאות פעם התאוננו בחורי הישיבה לפני החפץ חיים, כי מנהג זה גורם להם עלבון והם דומים לפושטי נדבות. ענה להם: היהודים האלה מתפללים "ותן חלקנו בתורתך", אנשים פשוטים הם וללמוד אינם יודעים ואם לא נאפשר להם לתמוך בלומדי תורה, מה יהיה על חלקם בתורה? (שם, עמ עג)

**זכות החזקת התורה צריכה להיות זכותו של כל אחד מעם ישראל
ואסור ליטול מהם זכות זו**

מספר הרב שלמה לורנץ זצ"ל מקורבם ונאמנם של גדולי הדורות זצ"ל (במחיצתם של גדולי התורה ח"א עמ' 255): אסור מה שהיה בישיבת מועצת גדולי התורה

בשנת תשל"ז. בשנה זו כאשר אגודת ישראל הצטרפה לממשלת בגין הוטל עלי במסגרת המו"מ הקואליציוני להיפגש עם ראש הממשלה מר מנחם בגין כדי לדון בהעלאת תקציב הישיבות ומוסדות התורה אשר עד לאותה התקופה היה מקופח וזעום עד מאד. לאכזבתי ענה ראה"מ אינני מוכן להגדיל את תקציבם של מוסדות התורה. אך אכזבתי לא ארכה זמן רב כי מיד הוסיף: "למה רק להגדיל, לדעתי מגיע למוסדות התורה תקציב של מאה אחוז כפי שנהוג בשאר מוסדות החינוך"!

מיד לאחר הפגישה מיהרתי לישיבת מועצת גדולי התורה שהתקיימה בקרית טלזסטון, ובישרתי לחברי ה"מועצת" על החלטת ראה"מ לאשר תקציב מלא למוסדות התורה. מעולם לא זכיתי שירעיפו עלי כ"כ הרבה ברכות כפי שקבלתי מכל אחד ואחד מחברי ה"מועצת", כאשר הבאתי להם את הבשורה המשמחת הזו.

לאחר ששכנה ההתרגשות, קם מרן ראש הישיבה רשכבה"ג הרב שך זצ"ל, כשעל פניו ניכרות אותותיה של סערת רגשות, השמיע את דבריו בקול גדול כשאגת אריה: "אסור להסכים שמוסדות התורה יקחו מאה אחוז תקציב מהממשלה. דבר זה קבלה בידי מהחפץ חיים!"

מרן השמיע בין השאר טעמים עיקריים ששמע מהחפץ חיים וכך אמר: ראשית, החזקת ישיבות ומוסדות התורה צריכה להיות זכותו של כל אחד מעם ישראל, ואסור ליטול מהם זכות זו".

שנית, יותר ממה שבעל הבית נותן למשולח, המשולח נותן לבני הבית, כשרואים יהודי עם זקן ופאות המזכיר את הסב מהדור הקודם תתכן השפעה על הבנים שימשיכו ללמוד בישיבה.

שלישית, חז"ל אמרו אל "תתוודע לרשות" אי אפשר לסמוך על שום ממשלה ולו הטובה ביותר, היום מחליטים כך ומחר כשהאינטרסים שלהם משתנים יחליטו אחרת, ואם בעתיד תחליט הממשלה לקצץ את התקציב, הרי הישיבות יעמדו בפני שוקת שבורה. כיון שבינתיים הפסיקו לגייס כספים יקשה מאד על המוסדות לגייס כספים מחדש שכן הנדיבים התרגלו שלא לתת לישיבות במשך תקופה מסוימת.

לכן הכריז מרן בצורה פסקנית - אין לקחת מהממשלה יותר מחמישים אחוז מהתקציב עבור מוסדות התורה, ואת היתרה על מוסדות התורה לגייס כפי שנהגו עד עתה. ואני מבקש לרשום בפרוטוקול שלא לוקחים יותר מחמישים אחוז לכל היותר שישים אחוז.

דבריו הנחרצים הדהימו את חברי ה"מועצת" שכאמור דעתם היתה לקבל את הצעת ראה"מ, אך היות שמרן הביע דעתו בנחרצות עזה כל כך, אף אחד מחברי מועצת גדוה"ת לא הגיב, ודבריו נשארו כהחלטה.

שאלתי את מרן בהזדמנות זו, כמו בהזדמנויות רבות אחרות, מנין לו כוחות הנפש להכריע ולהחליט נגד כולם? מרן השיב בענווה ובקול דממה דקה: "משום שאני בוחן את עצמי, ויודע שאין לי כל נגיעה בענינים שאני מכריע".

בני תורה אינם "נתמכי סעד"

מעשה היה באברך מפתח תקוה, ששכנע את פקיד "משרד הסעד" בעיר לתמוך במשפחות אברכים שנשותיהם אינן עובדות. נכנס באישון לילה לקבל את הסכמתו של גדול הדור מרן הרב שך זצ"ל, ונענה בשלילה מוחלטת. צר היה לו על עמלו הרב שירד לטמיון, ועל הרווחה שתמנע מהאברכים עמלי תורה מתוך הדחק. לפיכך חזר ובא ביום המחרת. שמע מרן בשנית, ואמר: "לא – ועוד פעם לא!".

העז האברך ושאל: "אבל בבני ברק נהוג הסדר זה!"

ומרן הסביר: "בבני ברק מתייחסים לכך כ"מילגת הוקרה" לאברכים שתורתם אומנותם, וחפצים הם ליטול חלק בהחזקת תורה. אבל בפתח תקוה יגדירו זאת כפשוטו, כ"תמיכת סעד", ובני תורה אינם נתמכי סעד!"

(לולי תורתך עמי רסד)

יששכר מחזיק את זבולון

בני כפר אחד באו לפני גדול הדור מרן רבי יצחק אלחנן מקובנא, וביקשו ממנו שימליץ בפניהם על מועמד מתאים לכהונת רב בכפרם. שלחם ר' יצחק אלחנן אל אברך מסויים בהמליצו עליו כמתאים למלא את מבוקשם. כאשר באו האנשים אל האברך והציעו לו את המשרה, אמר להם שמצידו הוא מוכן, אבל היות והוא סמוך על שלחן חותנו, הוא מוצא את עצמו חייב לבקש ממנו רשות לכך. כאשר הציע את הענין בפני חותנו אמר לו הלה: לשם מה אתה זקוק לזה וכי חסר לך כסף? אם כן אוסיף לך על הסכום שהנך מקבל ממני בכל חודש ובלבד שתשאר עמי".

חלפה שנה ובפני רבי יצחק אלחנן התייצבה משלחת מעיירה חשובה ושאלה ממנו על מועמד מתאים להיות רב בעיירה שלהם. ר' יצחק אלחנן

שלחם אל אותו אברך, והלה השיב להם כדברים שאמר לקודמיהם. אשתו ששמעה את דבר ההצעה חפצה שיענה בחיוב, אך הסכימה שישאל את אביה. התשובה לא איחרה לבוא. שוב חזר החותן ושאלו: "לשם מה נחוץ לך הענין, וכי חסר לך כסף? אם כן אוסיף לך על הסכום החודשי שהנך מקבל ממני ובלבד שתשאר כאן".

חלף פרק זמן נוסף ושוב באה אל רבי יצחק אלחנן משלחת בבקשה להצעה של מועמד לרבנות. הפעם היתה זו משלחת נכבדה מעיר גדולה וחשובה. גם הפעם הפנה ר' יצחק אלחנן את המבקשים אל הכתובת הנ"ל. בבוא משלחת הנכבדים עם כתב רבנות בידם לא יכלה האשה לעמוד מנגד ואמרה שהפעם היא איננה מוותרת, התשובה צריכה להיות חיובית. בעלה הלך לשאול את אביה והלה חזר על דבריו ושוב הבטיח לו תוספת על התקציב. אך כאן התפרצה האשה ואמרה לאביה: "עד מתי תחזיק ותתמוך בנו? הגיע הזמן שנפרד ולא נהיה יותר תלויים בך". תגובתו של האב היתה קצרה: "מי יודע מי מחזיק את מי?" כעבור כמה שבועות של הכנות עזבו האברך ואשתו את העיירה, כשהם על עגלה עמוסה בחפציהם, ומגמת פניהם אל העיר הגדולה. כאשר יצאו את עירם והגיעו עד מרחק של תחום שבת, השיג אותם פרש בהול שהביא להם מברק. ובמברק היתה בשורה מרה: "אבי האשה שבק חיים לכל חי". אז הבינו כולם היטב את משמעות דברי האב: "מי יודע מי מחזיק את מי" ... (ספר לימוד

התורה, זכאי, עמ' 261)

אבל עכשיו הוא תלמיד חכם...

סיפר מרן הרב שך זצ"ל ששמע שפעם נפטר יהודי בעל הבית ממחזיקי התורה בחול המועד והורה מרן הגאון רבי אהרון קוטלר זצ"ל להספידו, וכששאלוהו הלא היכרנוהו בחייו שלא ידע ללמוד? השיב רבי אהרון: "אבל

עכשיו הוא תלמיד חכם". (משנת יהושע - חילו, שמחות שונות, עמ' ריג)

כאילו היה זקן ורגיל בפלפולא דאוריתא

מחזיקי התורה זוכים לא רק לשכר לימוד התורה של הנתמכים אלא אף לידיעת התורה עצמה כאילו הגו ושקדו בה בעצמם. החפץ חיים סיפר בדרשה שנשא בוילנא על החזקת התורה, שכאשר נחלקו גדולי דורו של רבי חיים מוולוז'ין בסוגית "שעטנז" שעלתה אז על הפרק, נראה אליו בחלום איש אחד מתומכי הישיבה, שהיה ידוע לו כיהודי המוני ופשוט, ר' חיים שאל אותו: "מה סוברים בישיבה של מעלה בענין?" והלה השיב לו

בהרצאת פסק הדין עם כל המקורות כאילו היה זקן ורגיל בפלפולא דאורייתא ופסיקת ההלכה. (מורשת אבות, ח"ד עמ' 119)

סבורני שיהא חלקך שם רב מחלקי

כאשר בא לפני רשכבה"ג מרן הרב שך זצ"ל אחד מגדולי תומכי התורה שבדור ואמר שעלה בדעתו לחסל עסקיו ולשבת וללמוד, ענהו: אם רצונך לעשות כן כדי לזכות באושר התורה בעוה"ז, ניחא, אבל אם כוונתך כדי לזכות בידיעת התורה לעוה"ב – דע לך, שמכיון שתומך אתה הרבה לומדי תורה ובני ישיבות וחלק רב כל כך בתורתם, סבורני שיהא חלקך שם רב מחלקי!... (לולי תורתך עמ' קפג, לנכדו הרב אשר ברגמן שליט"א)

לא ידעתי ששם זה הולך כל כך מהר...

מעשה היה ביהודי שהקדיש חלק גדול מהונו עבור הישיבה, ישיבתו של גאון ישראל רבינו חיים מוואלאז'ין זצ"ל, ורבנו הבטיח לו בתמורה שילמד משניות לעילוי נשמתו אחר פטירתו. אכן קיים הגר"ח הבטחתו והחל ללמוד משניות כסדר. לזכרו יום אחד התקשה בהבנתה של משנה אחת והתייגע רבות בפשט הדברים. לפתע נפלה עליו תרדמה, ובחלומו בא אליו אותו יהודי הסביר לו את פשט המשנה, והסתלק כאשר התעורר הגר"ח משנתו הקצרה אמר בהשתוממות: "לא ידעתי ששם זה הולך כל כך מהר"... בחייו היה הלה עם הארץ גמור, וכבר יודע לבאר משנה חמורה כמין חומר?!

וכך היה מסביר ר' חיים את הפסוק "באר חפרוה שרים" - אלו החכמים ההוגים בתורה שבעל פה ומתחקים אחר שורשיה, "כרוה נדיבי העם" - אותם שאינם עוסקים בתורה בעצמם, שנקנה להם הבאר בנדיבות ליבם כתומכי התורה. (מורשת אבות, ח"ד עמ' 119)

עונג בעולם הזה

סיפר מרן הרב שך זצ"ל שפעם הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל דיבר בפני גבירים מחזיקי תורה על כי שכר החזקת תורה גדול עד מאד כמו שכר לומדי התורה ממש. ושאלו אחד מן הנוכחים שהיה לומד חצי יום ועובד חצי יום, שמעתה ששומע ששכר המחזיק תורה כשכר הלומד תורה, אולי עדיף שיעבוד כל היום כדי שיוכל יותר להחזיק תורה? והשיב לו הגאון ר' אהרן בתימה וכי אינך חפץ בעונג עולם הזה? (ספר "מספד גדול" על הרב שך זצ"ל, עמ' תפח)

אריכות ימים

בספר "בשבילי ראדין" (עמ' 93) מסופר על ראש הישיבה דראדין הגאון רבי משה לנדינסקי זצ"ל שפעם נסע עם החפץ חיים ל"קייב" לאסוף כסף עבור הישיבה, וכתוצאה מהמאמץ שבאסיפת הכספים, הרגיש ר' משה את עצמו חלש מאד וממש נפל למשכב, הח"ח ראה כיצד נחלש גופו מעמלו למען החזקת התורה אמר לו: "ר' משה אתה תאריך ימים יותר מכולנו..." ברכה שכמובן נתקיימה...

[בתנדב"א זוטא (טוף פ"א) "ומנין שהצדקה מארכת ימיו ושנותיו של אדם שנא' כי הוא חייך ואורך ימיך ואומר עץ חיים היא למחזיקים בה. ופירש ישועות יעקב ודרז"ל אילו נאמר עץ חיים לעמלים במ לא היתה תקומה, אלא נאמר למחזיקים בה וזה הוא שמהנה ת"ח מנכסיו או מטיל מלאי לכיס של ת"ח וגם לזה שמחזיק ידי ת"ח כדי שיוכל לעסוק בתורה כמו יששכר וזבולון וכן כתב מהרז"ו בויק"ר (ריש פ' כ"ה) עיי"ש. וראה במדרש (רבה פ' קדושים) "עץ חיים היא למחזיקים בה" ר' הונא אמר נכשל אדם בעבירה שהוא חייב בה מיתה בידי שמים מה יעשה ויחיה יתעסק בתורה וכו', אם אינו יודע לקרות ולשנות מה יעשה ויחי' ילך ויתמנה פרנס על הציבור או גבאי של צדקה והוא חי עכ"ל. ובספר ראה חיים (למוה"ר חיים פלאג"י זצ"ל בפ' כי תבא) כתב שזהו פשוטו של מקרא עץ חיים היא למחזיקים בה חיים כמשמעו שזוכה לאריכות ימים. וע"ע בספר חסידים (סי' תמ"ו) מעשה באחד שבזכות זהוב שנתן לת"ח נפדה מן המות ע"ש. ובספר הזכרון בית קלם (עמוד קע"ט הו"ד בפניני יששכר וזבולון עמוד שמ"ח) אמר הסבא מקלם אני רגיל תמיד לומר בביתי, הרופאים אינם מייעצים בני אדם כלל על צדקה שהיא רפואה יותר וכו', על כן אני מצוה מקודם ליתן צדקה וכן תעשה אתה לדעתי תתן מקודם ח"י זהובים על לומדי תורה, וצדק לפניך יהלך ורפואתך תצמח, אך בסבר פנים יפות עכ"ל. ובס' "והארכת ימים" (עמ' פט) כתב: ולענ"ד פשוט דגם המחזיקי תורה בממונם גם הם בכלל זה ויאריכו ימיהם וכלשון הפסוק עץ חיים היא למחזיקים בה וראי' לדבר דלא גרעו מנשים ומבואר בסוטה דף כ"א ע"א דזכות התורה עומדת לנשים להאריך ימיהן על שעוזרות לבניהן ולבעליהן ללמוד. ותמוהים מאד דברי הגהות המילואים להלכות מזוזה שכתב דנשים זוכות לאריכות ימים רק בזכות מזוזה ולא בזכות התורה דק"ו הוא דשם מדובר בסוטה ובכל זאת מארכת ימיה בזכות התורה כ"ש נשים כשרות.]

מהו "ארון הקודש" של התורה שבעל פה?

מעשה שהיה כאשר הקים רבינו סעדיה גאון את ישיבתו בסורא אז פנה אל גבירים נדיבים בכדי לזכותם בשותפות בהקמת מקום התורה החדש. בליבו של אחד מגבירים אלו אשר הושפע השפעה ניכרת מדבריו של רבינו סעדיה גאון גמלה החלטה, הוא גמר בליבו לתרום את ארון הקודש לישיבתו של הגאון, ארון קודש אשר יהיה בתכלית הפאר מבלי לחסוך באמצעים. דא עקא שכאשר ביקש אותו הגביר להוציא את מחשבתו הטובה אל הפועל ולהרים תרומתו לבניית הארון המפואר, התברר לו לאכזבתו הרבה כי כבר קדמו אחר, ארון הקודש כבר נתרם על ידי גביר אחר. את אכזבתו של אותו הגביר נקל לתאר, סבור היה לזכות בתרומת החפץ המקודש ביותר בישיבה, והנה התברר לו כי ההזדמנות נשמטה מבין אצבעותיו. את צערו תינה הגביר בפני ראש הישיבה רבינו סעדיה גאון בכבודו ובעצמו, אולם הגאון דוקא לא ראה מקום לאכזבה.

ראה בני, כידוע לך למשה רבינו נמסרו שתי תורות מהר סיני, התורה שבכתב והתורה שבעל פה. ארון הקודש משמש אמנם משכן לתורה שבכתב לספר התורה, אולם התורה שבעל פה אשר נמסרת מדור לדור בעל פה אינה יכול להכנס אל תוכו מטבע הדברים... אולם היודע אתה מהו "ארון הקודש" של התורה שבעל פה? ובכן בני התורה הם הם "ארון הקודש" בו מונחת תורה זו! מעתה תוכל להבין כי כל המחזיק בן ישיבה, בין אם יחזיקנו כלכלית בין אם ידבנו ליבו להרים תרומתו לרכישת הספסל, עליו ישב אותו בן ישיבה או הסטנדר עליו ילמד, ואפילו אם יתרום את המיטה עליה ינום בלילות, כל הישיבה כולה על כל הצטרכויותיה הרי היא בבחינת ארון קודש ארון קודש לתורה שבעל פה הנמצאת בליבו של כל אחד ואחד מבני הישיבה – סיים רבי סעדיה גאון את דבריו –

סמך מפורש לגישה זו יכולים אנו למצוא גם בדבריו של בעל ה"מעיל צדקה" אשר כתב כי עדיף להחזיק תלמידי חכמים מלקנות ס"ת ולהרבות בבנין בתי כנסיות.

הפלא ופלא! מה לנו גדול מרכישת ספר תורה, הכנסת ספר תורה אל בית כנסת או בית מדרש, מה לנו נכבד מבנין בית לאלוקי ישראל בית אשר כל כולו קודש לתורה ולתפילה, אולם בעל ה"מעיל צדקה" מלמדנו כי החזקת תלמידי חכמים נכבדה יותר מקניית ספר תורה ובנית בתי כנסיות.

כן רכישת המזון הלחם וחלב עבור תלמידי חכמים נכבדה ורצויה לפני הקב"ה יותר מאשר התשלום לסופר סת"ם היושב וכותב תגים ואותיות בקדושה ובטהרה! (מתוך שמח זבולון על ענייני החזקת תורה)

עצות להתרים כסף בדרך הנכונה

כתב הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 91):
"כיצד יתנהג אדם כשמשתדל עם אנשים שיתרמו עבור מטרת צדקה או להחזקת התורה? הדרך הנאותה היא:

א { שבעסקו עם התורם לא יעסוק עמו בדרך "נטילה" וחמדת ממון - אלא בדרך "נתינה"... היינו לזכות את התורם במעלת הצדקה, או במעלת החזקת התורה. וכן מצינו בדברי חז"ל שהעניים בבקשתם היו אומרים: "זכה בי". [ראה לשון הזוה"ק (ח"ב קצח, א) "תא חזי, זכאה חולקיה דבר נש כד מסכנא אערע לגביה דהווא מסכנא דורונא דקודשא בריך הוא הוא הוא דשדר ליה מאן דמקבל ההוא דורונא בסבר אנפין זכאה חולקיה". עכ"ל. תרגום: בא וראה, אשרי חלקו של אדם כשעני יבא אליו, כי העני ההוא הוא מתנה שהקב"ה שלח לו, מי שמקבל מתנה ההיא בפנים יפות אשרי חלקו.]

ב { ההתרמה צריכה להעשות גם באופן שינעם לתורם, כדי שיתן את תרומתו ברצון, ועל ידי זה יפיק מזה תועלת רוחנית. מצד אחד יבחר המתרים בדרכים שיועילו להשגת המטרה, אולם מאידך גיסא יזהר להשתדל תמיד להביא תועלת גם לתורם. אך העוסק בהתרמה בדרך בלתי ראויה יביא נזק לעצמו, לתורם וגם לנצרך. אם ראית מוסד תורה או חסד שנחרב או נסגר - צא ובדוק אם מנהליו לא התרימו את הציבור בדרך "נטילה". עכ"ל.

הנהגות ממרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

על דרכו של רשכבה"ג מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א בעל ה"איילת השחר" בהתרמת הנדיבים להחזקת התורה, מספר הר"ר אלחנן ויסבורד שליט"א העומד בראש ממלכת התורה "ישכר באהליך" {רשת כוללים גדולה}: ראש הישיבה שליט"א תובע ממחזיקי התורה ללכת בישרות ולדאוג שהכסף יהיה נקי ושיגיע רק ממקורות טובים. אנחנו גם לומדים מה להגיד ומה אסור לאמר, מרן ראש הישיבה שליט"א הרי אינו מבקש משום גביר כסף להחזקת תורה, הוא מדבר הרבה על המעלה הגדולה של החזקת תורה, מצטט קטעים מספרי מוסר ויראה, ומראה מתוכם את חשיבות החזקת התורה, לפעמים הוא יכול גם לתת מוסר לגבירים ולשאול אותם לשם מה הם זקוקים לכל כך הרבה כסף? ומה הם יעשו עם הכסף בבוא היום כי לא במותו יקח הכל? אנחנו כן יכולים לשמוע ממנו אזהרה

לגבירים מפני פרוטה אחת של גזל או ריבית שכל העושר אינו שווה לאדם
אם חלילה אפילו פרוטה אחת כזו נמצאת בידו!

לפני כמה חודשים הבאתי למרן ראש ישיבה שליט"א שני גבירים צעירים
אחד מהם היה נשוי והשני עדיין לא. הם ידעו רק אנגלית אף מילה לא
בעברית או באידיש, הצגתי אותם ואמרתי שאני אשמש כמתורגמן, הוא
נעץ בהם את מבטו ואמר: "תגיד להם שצריך להיות יהודי חרדי, צריך
לשמור תורה ומצוות, וצריך להיות ירא שמים!" הייתי המום לא ידעתי מה
לעשות, פחדתי מהתגובה שלהם, אבל מי שעמד יחד עימי בחדר דחק בי
לתרגם את הדברים, ואז אזרתי אומץ ותרגמתי את הדברים. שניהם
החווירו, יצאו החוצה. מעיניו של אחד מהם זלגו דמעות, בקושי הם הצליחו
להתאושש מן המהלומה. מתוך דבריהם התברר שמרן ראש ישיבה
שליט"א קלע אל המטרה, הם אכן היו בדרגה רוחנית נמוכה מאוד. שניהם
חזרו בתשובה שלימה, וכיום הם נמנים על גדולי התומכים של "ישכר
באהליך". באותה תקופה היה דבר דומה מישהו הביא לראש הישיבה
שליט"א עשרה גבירים חרדים שהגיעו לביקור בארץ, הוא לחץ את ידי
הגבירים וברכם. כשהגיע לידין של אחד מהם, נעצר וסיפר לו: "פעם בכה
רבינו החפץ חיים כשתפס את ידו של גביר מחזיק תורה גדול ואמר לו:
חבל על יד זהב כזאת המחזיקה ידי לומדי תורה שתישרף בגיהנום מחמת
חילול שבת". אותו גביר יצא מן הבית חיוור כולו. ומיד התברר שהוא אכן
יש לו על מה לחזור בתשובה. לפני תקופה התקשר אלי גביר גדול
שהרוויח סכום עצום והוא רצה לתרום חלק ממנו לכוללים, כשמרן ראש
הישיבה שליט"א שמע על הדרך בה הרוויח את הסכום הוא אמר לי מיד
תגיד לו שזה הונאה הכסף הזה לא כשר.

עוד מספר ר' אלחנן שליט"א: אספר לך מה שקרה לפני כמה חודשים היה
זה כמה ימים לפני מועד חלוקת המלגות ובחשבון לא הייתה אף לא פרוטה
אחת לא ידעתי מה לעשות. נכנסתי לבית מורי ורבי ראש הישיבה שליט"א
ודנתי לפניו ישנם כמה גבירים שיש להם לב פתוח והם מוכנים לתת. כל
מה שצריך זה להפעיל קצת לחץ להעמיד אותם מול חומרת המצב, במצב
כזה יש את מירב הסיכויים שהם יפתחו את ליבם ואת כיסם וכך תבא
הרווחה. ראש הישיבה שליט"א קם ממקומו וניגש אל הארון הוציא גמרא
בבא בתרא דפדף לדף ח' עמוד ב' והתחיל לקרא את דברי הגמרא:
"ופקדתי על כל לוחציו אמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב
ואפי' על גבאי צדקה". שאלתי את מרן שליט"א מה לעשות? והוא אמר לי:

"ללכת להתפלל וד' יעזור, אבל אין שום רשות ללחוץ על גבירים לתת כסף, גם לא במצבים שנראה שהכל עומד לקרוס".

אמונת חכמים זה לא רק לקיים את ההוראות המפורשות של גדולי ישראל, גם הוא אמינא של גדול בישראל, צריך לקיים בפשטות. אנחנו צריכים לבצע בלי חכמות גם את הדברים שהם אומרים בגדר מושכל ראשון, כל מילה היוצאת מפי גדולי ישראל היא קודש קדשים - מוסיף ר' אלחנן ומסביר. (מתוך ראיון במוסף שבת קדש יתד נאמן, תשס"ח ח 35 א')